

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
PRIVATINĖS TEISĖS KATEDRA**

Mariaus Galdiko
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studento

**MAGISTRO DARBAS
PAVELDĖJIMO SANTYKIAMS TAIKYTINOS TEISĖS VIENODINIMAS
EUROPOS SĄJUNGOJE**

Darbo vadovas: Doc. dr. Danguolė Bublienė

Recenzentas: Lekt. dr. Saulius Aviža

Vilnius, 2016

TURINYS

ĮVADAS	Error! Bookmark not defined.
1. PAVELDĖJIMO SANTYKIAMS TAIKYTINOS TEISĖS VIENODINIMAS EUROPOS SAJUNGOS LYGIU: HARMONIZACIJA AR UNIFIKACIJA	5
1.1. Privatinės teisės vienodinimas Europos sąjungoje	5
1.2. Harmonizacija ar unifikacija.....	6
1.3. Alternatyva harmonizacijai ir unifikacijai	8
1.4. Reguliavimas iki Reglamento Nr. 650/2012 priemimo	11
2. Reglamento Nr. 650/2012 probleminių klausimų analizė ir sprendimo būdai	14
2.1. Jungiamasis faktorius nustatant taikytiną teisę	14
2.2. Forum necessitatis taikymas Reglamente	21
2.3. Viešoji tvarka (ordre public).....	25
2.4. Teismo sąvoka pagal Reglamentą.....	28
2.5. Valstybės narės ir trečiosios valstybės.....	30
2.6. Renvoi doktrina.....	33
2.7. Europos paveldėjimo pažymėjimas	36
3. Paveldėjimas valstybėse narėse, kurios neprisijungė prie Reglamento Nr. 650/2012.....	42
3.1. Danija.....	42
3.2. Jungtinė Karalystė ir Airija.....	43
4. Reglamento vertinimas	46
4.1. Reglamento probleminių aspektų vertinimas.....	46
4.2. Paveldėjimo teisiniams santykiams taikytinos teisės vienodinimo ateitis.....	48
IŠVADOS	52
LITERATŪROS SĄRAŠAS	54
SANTRAUKA	59

IVADAS

Lietuvos Respublikai įstojus į Europos sąjungą greta nacionalinės teisės buvo priimti įsipareigojimai laikytis ir inkorporuoti esamus bei ateityje priimamus Europos sąjungos teisės aktus (steigimo ir stojimo sutartys, tarptautinės sutartys, reglamentai, direktyvos ir kita). Nors Europos Sąjungos teisė laikoma savarankiška teisės sistema, kuri egzistuoja nepriklausomai nuo nacionalinės teisės, tačiau ji dar yra besiformuojanti. Kitaip tariant yra sričių, kurios yra nereguliuotos Europos Sąjungos lygiu. Viena iš tokių sričių - paveldėjimo teisė. 2012 metais priėmus reglamentą Nr. 650/2012 užsibrėžta harmonizuoti šią teisės sritį. Tačiau ar tai išsprendė visas paveldėjimo santykiams taikytinos teisės klausimus ar pasiektas norimas harmonizacijos lygis, o gal tai tik pradžia siekiant unifikacijos šioje srityje? Į šiuos ir kitus klausimus bus bandoma atsakyti šiame darbe.

Atsižvelgiant į besiplečianti tarptautinį kultūrinį, ekonominį bendradarbiavimą, sparčiai augant gyventojų migracijai tarp valstybių narių, savaime daugėja santykių, kuriems būdingas užsienio elementas, kitaip tariant, daugėja atvejų, kai teisinis santykis ar ginčas kerta vienos valstybės ribas ir įgyja atitinkamų sąsajų su dviejų ar daugiau valstybių teisės sistemomis. Vienas iš tokių santykių yra paveldėjimas. Su paveldėjimu beveik neišvengiamai susiduria kiekvienas asmuo vienaip ar kitaip, todėl kilus paveldėjimo santykiams ar ginčui, kuris turi atitinkamą užsienio elementą, svarbu išsiaiškinti, kurios valstybės narės teisė bus taikytina susiklosčiusiems santykiams bei svarbu išsiaiškinti ar mirusysis nesudarė testamentą užsienyje, savaime suprantama, tokio testamentą egzistavimo klausimas itin svarbus paveldėjimo santykiams.

Savaime suprantama, jog toks procesas gali ne tik užtrukti ilgą laiko tarpą, bet ir pareikalauti nemažų kaštų, turint omenyje, jog teismas turi išsiaiškinti, kurios valstybės narės teisė taikytina. Atsižvelgiant į tai, jog dažnai paveldėtojas ir paveldimas turtas yra skirtingose valstybėse narėse, aiškinimasis kurios valstybės narės teisė taikoma gali užtrukti neapibrėžtą laiko tarpą. Siekiant išvengti aukščiau apibūdintų situacijų ir norint palengvinti paveldėjimą,

1998 m. Vienos veikslių plane¹ buvo oficialiai iškeltas siekis suvienodinti paveldėjimo santykiams taikytiną teisę Europos sąjungos mastu.

Pirmasis rimtas žingsnis link paveldėjimo santykiams taikytinos teisės vienodinimo Europos sąjungoje buvo žengtas Komisijai parengus Žaliąją paveldėjimų ir testamentų knygą 2005 metais. To pagrindu Taryba 2012 metais priėmė reglamentą Nr. 650/2012 (toliau - Reglamentas). Reglamentas įsigaliojo 2015 m. rugpjūčio 17 d. ir taikomas asmenims, kurie mirė Reglamento įsigaliojimo dieną arba po jos. Atsižvelgiant į tai, natūralu, jog rašant šį darbą teisminės praktikos ir problematikos taikant Reglamentą gali ir neatsirasti². Todėl darbas bus koncentruojamas į ateityje galinčių kilti problemų analizę. Darbe bus analizuojamas pasirinktas teisės vienodinimo būdas privatinės teisės atžvilgiu Europos Sąjungos lygiu, reguliavimas ir problemos iki Reglamento priėmimo, paskatos priimti Reglamentą, atsiradę iššūkiai po jo priėmimo. Kitose darbo dalyse bus atliekama Reglamento analizė išskiriant probleminius aspektus. Bus pateikiami neigiami reglamento aspektai bei būdai juos išspręsti (pvz., „paskutinės nuolatinės gyvenamosios vietos“ apibrėžimas kaip jungiamasis faktorius paveldinti ir šio faktoriaus tikslaus apibrėžimo trūkumas Reglamente, viešosios tvarkos (*ordre public*) doktrinos taikymas Reglamente ir kt.). Taipogi bus analizuojamas paveldėjimas valstybės narėse, kurios nedalyvavo priimant reglamentą. Bus nagrinėjama po Reglamento įsigaliojimo susidariusi situacija Danijoje, Airijoje ir Jungtinėje Karalystėje. Atliekamas Reglamento vertinimas ir bandoma atsakyti ar buvo galima nueiti kitu keliu, ar buvo pasiekta tai kas buvo numatyta bei apžvelgiamos Europos Sąjungos ateities perspektyvos paveldėjimo srityje. Taipogi nagrinėjami galimi būdai, kaip galima išspręsti darbe aptartas problemas.

Magistrinio darbo tikslas yra atsakyti, kaip Reglamentas paveiks paveldėjimo santykiams taikomą teisę Europos Sąjungoje, tuo pačiu bus siekiama atskleisti ar pasiektas norimas harmonizacijos lygis bei kodėl priimtos būtent tokios normos siekiant paveldėjimo santykiams taikytinos teisės vienodinimo Europos sąjungoje.

Darbo uždaviniai yra išanalizuoti darbe išskiriamus Reglamento probleminius aspektus bei galimus sprendimų būdus, tokius kaip - *Forum necessitatis*, *ordre public*, jungiamąjį faktorių nustatant taikytiną teisę, Renvoi doktrinos taikymą ir kitus aspektus analizuojamus antrojeje

---

¹*Official Journal of the European Communities. Action plan of the council and the commission on how best to implement the provisions of the treaty of Amsterdam on an area of freedom, security and justice; C 19/1, 1999. 41 (c).*

²*Turima omenyje Europos Teisingumo Teismo bei nacionalinių teismų praktika.*

darbo dalyje. Siekiant koncentruotumo darbe, išskiriami aspektai, kurie ateityje sukels daugiausiai problemų³.

Pagrindiniai metodai, kurie bus naudojami šiame magistriniame darbe: istorinis (Reglamento pokyčių apžvalga, lyginant Reglamentą su Žaliaja knyga); lyginamasis (ES priimtų reglamentų ir Reglamento lyginimas); loginis - analitinis (analizuojamas esamas ES reglamentavimas paveldėjimo srityje) teleologinis (Reglamento tikslo analizavimas siekiant atskleisti tikruosius įstatymo leidėjo motyvus, kiek tai susiję su analizuojamomis probleminėmis normomis).

Magistrinis darbas rašomas aktualia, nauja tema, kuria Europos sąjungos teismų praktikoje bei Europos Sąjungos teisę apžvelgiančioje literatūroje plačiai nėra pasisakoma. Darbo rašymo metu vykdoma analizė pasitarnaus, kaip šioje srityje priimtų sprendimų kritiškas įvertinimas ir galimų ateities problemų analizė bei sprendimų, kurie leistų šių problemų išvengti, pasiūlymas. Taipogi atsižvelgiant į tai, jog Reglamentas ir jo taikymas praktikoje visiškai nauji, bus labiau analizuojama galima problematika ateityje.

Norint išanalizuoti ir išsamiai atsakyti į darbe iškeltus klausimus, bus nagrinėjamas šie esminiai šaltiniai: Reglamentas, Reglamento žalioji knyga, Reglamento aiškinamasis komentaras, Max Planck Instituto apžvalga. Išskiriami šie pagrindiniai moksliniai darbai Paul B. Stephan „The Futility of Unification and Harmonization in International Commercial Law“ bei Prof. Arnaud Nuyts, Liederkerke, Wolters, Waelbroeck, Kirkpatrick „STUDY ON RESIDUAL JURISDICTION“.

---

³ *Suprantama, jog darbe išskiriamos ir analizuojamos problemos nėra vienintelės susijusios su Reglamentu, tačiau siekiant koncentruotai ir visapusiškai pažvelgti į aspektus, kurie išskiriami, analizuojami tik minėtieji aspektai.*

1. PAVELDĖJIMO SANTYKIAMS TAIKYTINOS TEISĖS VIENODINIMAS EUROPOS SĄJUNGOS LYGIU: HARMONIZACIJA AR UNIFIKACIJA

Norint atskleisti magistrinio darbo temą visų pirma privalu aptarti, kokios priežastys paskatino Europos Sąjunga vienodinti privatinę teisę bei paveldėjimo teisę ir koks būdas buvo tam pasirinktas. Siekiant minėtųjų tikslų privalu aptarti Privatinės teisės vienodinimą ir tik tada pažvelgti, koks būdas pasirinktas paveldėjimo teisiniams santykiams ar buvo alternatyvų ir įvertinti naudą, kuri gaunama vienodinant teisę pasirinktu būdu.

1.1. Privatinės teisės vienodinimas Europos sąjungoje

Europos sąjungoje pasirinkta vienodinti privatinę teisę, tuo pačiu ir paveldėjimo teisiniams santykiams taikytiną teisę, ją harmonizuojant. Savaime kyla klausimas, kodėl neieita minėtuoju keliu, kodėl nepasirinktas harmonizacija ir ar tai iš viso reikalinga. Atsakant į šiuos klausimus, visų pirma reikia įvertinti unifikacijos ir harmonizacijos skirtumus ir naudą, kurią kiekvienas iš šių būdų suteikia.

Vertinant kokią naudą teikia teisės vienodinimas galima įžvelgti tris pagrindinius siekius⁴:

- 1) Teisinės rizikos valdymas;
- 2) Teisės tobulinimas;
- 3) Tarpininkų (teisininkų) tobulinimas;

Teisinės rizikos valdymas – turima omenyje, jog kiekvieno sumanaus įstatymo leidėjo siekis yra užtikrintinumas ir stabilumas tarptautinių santykių atžvilgiu. Užtikrinant aiškius padarinius, kuriuos santykių dalyviai gali numatyti, sukuriamas teisinis aiškumas ir sumažinama rizika nenumatytiems padariniams, taip sukuriamas pasitikėjimas ir skatinamas bendradarbiavimas imantis mažesnių rizikos valdymo priemonių. Tuo pačiu sumanus įstatymų leidėjas turi užtikrinti ir tai, kad būtų palikta vietos pačioms šalims reguliuoti tam tikrus santykių

---

⁴Paul B. Stephan. *The Futility of Unification and Harmonization in International Commercial Law. Working Paper No. 99-10, 1999; 4-7.*

aspektus. Per didelis detalizavimas gali sukelti neigiamas pasekmes santykių dalyviams ir juos apsunkinti⁵.

Teisės tobulinimas – vienodinant teisę tarptautiniu mastu atsiranda galimybė iš esmės tobulinti teisę ir sudaryti „geresnes“ normas (turima omenyje normos tobulinimas atsižvelgiant į jau egzistuojantį *status quo*). Tokia galimybė pagrįste užtikrinama, atsižvelgiant į tai, jog skirtingai nuo nacionalinių normų kūrimo, vienodinant normas tarptautiniu lygiu, atsiranda didesnė galimybė konsultuotis su specialistais iš kitų šalių ir kartu kurti normas, dalinantis patirtimi ir įžvalgomis. Kitą vertus, tai reikalauja itin patyrusių specialistų, kurie galėtų susikalbėti ir suprasti vienas kitą bei skirtingas teises sistemas, kas, savaime suprantama, apsunkina vienodinimo procesus dėl mažo tokių specialistų skaičiaus⁶.

Tarpininkų (teisininkų) tobulinimas – trečiąjį siekį galima apibūdinti, kaip galimybės specializuotis ir tobulėti, suteikimą teisininkams. Net jeigu teisės vertinimas ir nepasiektų norimų rezultatų, tai suteiktų galimybę teisininkams detaliai analizuoti kuriamas normas ir dirbti su kitų šalių teisininkais pritaikant šias normas. Nors tai tikėtinai padidintų išlaidas už tokių teisininkų paslaugas, tačiau tai taipogi padidintų minėtų teisininkų žinias, patikimumą ir jų žinių integraciją (perdavimą) į nacionalinių teisinių sistemų tobulinimą⁷.

Apibendrinant šiuos siekius, manytina, jog teigiami aspektai nusveria neigiamus ir tai pasitarnauja santykių dalyvių naudai bei pačios Europos sąjungos koncentruotumui. Taigi, nors tam tikri neigiami aspektai egzistuoja, tačiau teisės vienodinimas, kaip procesas teikia akivaizdžią naudą.

1.2. Harmonizacija ar unifikacija

Tęsiant pirmoje dalyje iškeltą mintį, kodėl pasirinkta privatinės teisės harmonizacija, o ne unifikacija Europos sąjungos lygiu, privalu apsibrėžti kas yra harmonizacija. Teisės harmonizavimas (arba „harmonizavimas“) kyla iš žodžio harmonija, kas pagal Tarptautinių žodžių žodyną⁸ reiškia „*visumos ir jos dalių darna, vidaus ir išorės, turinio ir formos atitikimas*“;“. Teisės harmonizavimo atveju siekis yra sudaryti darnią teisės visumą.

---

⁵*Ibid.*, p. 4.

⁶*Ibid.*, p. 5.

⁷*Ibid.*, p. 6.

⁸Valerija Vaitkevičiūtė. *Tarptautinių žodžių žodynas (4-as pataisytas ir papildytas leidimas)*. 2007;

Harmonizavimas tai aiškinimosi procesas, kuriuo siekiama nustatyti pripažintas tarptautinio unifikavimo ribas, tačiau nebūtinai siekti visiško vienodumo vizijos⁹.

Skirtingai nuo unifikacijos, kurios siekis yra sudaryti dviejų ar daugiau teisinių sistemų, vieningą sistemą, kaip pakaitalą, harmonizacija siekia paveikti skirtingų teisinių sąlygų arba sistemų derinimą arba koordinavimą, panaikindama didžiausius skirtumus ir sukurdamą minimalius reikalavimus arba standartus¹⁰. Harmonizacija iš esmės gali būti suvokiama kaip žingsnis link unifikacijos ir savotiškai, harmonizacija siekia ir bando priartėti prie unifikacijos. Kitaip tariant, tai švelnesnė unifikacijos atmaina. Taipogi, verta paminėti, jog harmonizacija gali būti siekiama tiek pasyviai, tiek aktyviai. Aktyvus harmonizacijos siekimas pasireiškia, kaip įstatymų leidimas, kuris inkorporuoja harmonizuotas normas į nacionalinę teisę. Europos sąjungos atveju tai pasireiškia per direktyvų inkorporavimą į nacionalinę teisės sistemą ir jos paruošimą, tam, kad neatsirastų kolizijos tarp nacionalinės teisės sistemos ir inkorporuojamos direktyvos. Reglamentų atveju paruošiama teisinė sistema tam, kad nebūtų kolizijų tarp jos ir reglamento normų bei būtų užtikrintas sklandus reglamentų nuostatų taikymas. Pasyvus harmonizacijos siekimas gali pasireikšti per tarptautinius susitarimus arba per teisės praktikos konvergenciją (teisės praktikos vientisumą). Teisės praktikos vientisumas, manytina, gali būti pranašesnis/labiau įmanomas nei tarptautiniai susitarimai, nes jie paprastai yra savanoriški¹¹. Taigi pagrindinis skirtumas tarp šių teisės vienodinimo būdų yra tai, jog Unifikacija yra galutinis harmonizacijos tikslas, kitaip tariant, harmonizavimas gali būti suvokiamas, kaip atitinkamų bendrų taisyklių minimumo arba standarto nustatymas, nesiekiant pakeisti nacionalinių normų. Unifikacija tuo tarpu suvokiama, kaip pateikiant atitinkamas taisykles, kurios iš esmės pakeičia galiojančias nacionalines normas atitinkamoje srityje.

Vertinant unifikaciją, kaip galimą pasirinkimą vienodinti paveldėjimo teisiniams santykiams taikytiną teisę, reikia suvokti ne tik kultūrinius skirtumus tarp valstybių, bet ir skirtumus teisės tradicijose bei pačiose teisinėse sistemose. Atsižvelgiant į Valstybių narių skirtumus, kurie susidarė dėl istorinių, ideologinių, konstitucinių ir struktūrinių skirtumų, Europos sąjungoje, nekelia nuostabos, jog pasirinktas būtent harmonizacijos kelias. Vienas argumentų ir skirtumų, kodėl unifikacija problematiška yra Kontinentinės teisės ir Anglo-amerikiečių (common law) teisės (iš dalies ir Skandinavijos šalių teisės t. y. Švedijos, Danijos,

---

⁹Prof. Dr. K. L. Bhatia. *Textbook on Legal Language and Legal Writing*. 2010; 242.

¹⁰*Ibid.*, p. 243.

¹¹*Ibid.*, p. 243-244.

Suomijos) skirtumai, kurie, manytina, galimai užkirstų kelią pasiekti bendrą sutarimą dėl kai kurių normų ir atitinkamų santykių reguliavimų. To pavyzdys Jungtinės Karalystės ir Airijos (bei Danijos) atsisakymas dalyvauti Reglamento taikyme, pagrindinės to priežastys – nesutarimai dėl jungiamojo faktoriaus nustatant jurisdikciją, privalomų paveldimų dalių nustatymo ir kitų priežasčių¹². Verta paminėti, jog net tarp kontinentinės teisės šalių teisės sistemų yra nemažai skirtumų. Toks teiginys daromas dėl kelių priežasčių. Pirma aplinkybė, jog Europos Sąjungos Valstybės narės neturi bendros teisės tradicijos viena kitos atžvilgiu. Antra, nors ir yra bendras polinkis link lygybės ir laisvės, nacionaliniai skirtumai išlieka svarbūs tarp valstybių narių (identiteto praradimo baimė), todėl nėra bendro savęs suvokimo kaip Europos Sąjungos. Toks suvokimas dar nėra susiformavęs, be to problematiška aplinkybė, jog dalis naujai prisijungusių šalių, istoriškai buvo praradusios savo identitetą atitinkamą laiko tarpą¹³, kas lemia atsargesnį požiūrį į visą kas jį varžo. Taipogi reikia turėti suvokti, jog vieningos sistemos paruošimas galimai užtruktų neapibrėžtą laiko tarpą, atsižvelgiant į įvairius skirtumus tarp Valstybių narių teisinių sistemų, ieškojimas kompromiso kiekvienu klausimu, neabejotinai sukeltų ilgas diskusijas ir ginčus tarp Valstybių narių politikų bei teisininkų. Todėl, kelias, kuris suteikia vietos diskusijai ir savanoriškam sprendimų priėmimui, kuris būtų pagrindžiamas pagal atitinkamų valstybių narių vertybes ir kultūras suteiktų daugiau pranašumo. Harmonizacija siekia tik prisiartinti prie nacionalinių teisės aktų, bet ne juos pakeisti.

Paveldėjimo teisiniams santykiams taikytinos teisės atžvilgiu pasirinktas harmonizacijos kelias tinkamesnis, atsižvelgiant į tai, jog šiuo atveju harmonizuojami santykiai, kurie iki tol buvo reglamentuojami tarptautinių sutarčių ir nacionalinių normų, nesuteikė norimo efektyvumo, be to valstybės narės identifikavo didėjančių paveldėjimų skaičių, kuriuose iškyla taikomos teisės klausimas, to pasekoje atsirado poreikis harmonizuoti skirtingas teises sistemas, vengiant sukurti vieningą sistemą, kuri pakeistu esamas dėl per didelių skirtumų tarp Valstybių narių teisių sistemų ir politinės valios stokos. Dėl šios priežasties unifikacija nepasiektų norimo tikslo, nei efektyvumo atžvilgiu nei laiko atžvilgiu. Taipogi kiltų klausimus koku instrumentu visgi būtų galima pasiekti unifikavimą, nei direktyva nei reglamentas greičiausiai nepasiektų norimo

---

¹²Plačiau šios priežastys nagrinėjamos 3 darbo dalyje.

¹³Rytų Europos šalių atžvilgiu didžioji dauguma jų priklausė Sovietų sąjungai nuo Antrojo pasaulinio karo laiku, to pasekoje, atgavus priklausomybę susiformavo stiprus polinkis apsaugoti savo nacionalinį identitetą ir nepalankiai žvelgti į bet ką kas jį varžo, šiuo atveju būtent ES. Nors suprantama, jog valstybės įstojo į ES savo noru, tačiau dalis jų nepritaria tolimesniam ES vystymuisi didinant savo įtaką ir mažinant atskirų šalių savarankiškumą.

tikslo, todėl iškiltų dar viena problema dėl tinkamo instrumento identifikavimo ir sąlygų jį priimti sudarymui.

Taigi, nors ir matomi skirtingi teisinių sistemų ir kultūrų skirtumai, akivaizdu, jog pasiekti norima harmonizacijos lygį, priemant vieną teisinę sistemą, būtų arba sudėtinga arba tai užsitęstų neapibrėžtą laiko tarpą dėl ginčų tarp valstybių narių. Todėl pasirinkta harmonizacija, kaip efektyvesnis būdas, vienodinti teisę privatinės teisės atžvilgiu Europos sąjungos lygmeniu.

1.3. Alternatyva harmonizacijai ir unifikacijai

Viena iš galimų alternatyvų, yra sąlygų sudarymas atsirasti konkurencijai tarp valstybių¹⁴. Turimas omenyje, leidimas (tokios galimybės legalizavimas teisės aktais) teisinių santykių dalyviams rinktis kokią teisę jie nori taikyti atitinkamiems santykiams, kitaip tariant, kokios valstybės teisė suteikia jam daugiau naudos, yra paprastesnė, aiškiai taikoma ir t.t. Atkreipiamas dėmesys, jog siūlomu būdu nebūtų poreikio atitinkamoje vietoje nereikėtų nustatinėti nuolatinę gyvenamosios vietos ar gyvenamosios vietos, ar kitų ryšių, užtektų tik pilietybės ryšio¹⁵. Kitaip tariant, norint taikyti kitos valstybės narės teisės normas savo santykiams, užtektų turėti pilietybę vienos iš valstybių narių, kuri priklauso sąjungai. Teoriškai, jeigu būtų sudaromos tokios sąlygos Europos sąjungoje, kiekviena valstybė narė išlaikytų savo laisvę kurti savo nacionalinę teisę bei įtraukti atitinkamas kitų teisės sistemų dalis į sąvają. Tačiau tokiu būdu būtų sumažinta įtaka asmenims, kurie priklauso tos valstybės narės jurisdikcijai, atlikti atitinkamus veiksmus, pagal kitos valstybės narės teisę. Tokiu būdu iš esmės būtų sudaroma galimybė valstybėms narėms varžytis, pagal jų kuriamos teisinės sistemos pritaikomumą ir naudingumą suinteresuotiems asmenims. Tokiu būdu liktų tik išspręsti klausimus dėl sprendimų priėmimo procedūrų, o esminė problema, dėl asmenų vertimo remtis konkrečia viena teisės sistema, išnyktų¹⁶.

Šioje darbo dalyje iškeliamą alternatyva iš dalies yra egzistuojanti Jungtinėse Amerikos Valstijose¹⁷ ir jos teismų taikomoje praktikoje. Svarbiausia teismų praktika šiai alternatyvai - *The Bremen v. Zapata Off-Shore Co*¹⁸, *Mitsubishi Motors v. Soler Chrysler-Plymouth*¹⁹, *In Carnival*

---

¹⁴Paul B. Stephan. *The Futility of Unification and Harmonization in International Commercial Law. Working Paper No. 99-10, 1999; p. 34.*

¹⁵*Ibid.*, p. 34.

¹⁶*Ibid.*, p. 34.

¹⁷*Ibid.*, p. 34.

¹⁸*The Bremen v. Zapata Off-Shore Co. 407 U.S. 1 (1972).*

*Cruise Lines, Inc. v. Shute*²⁰, *Vimar Seguos y Reasegueros, S.A. v. M/V Sky Reefer*²¹. Būtent šios bylos iš esmės nuvedė Jungtinių Amerikos Valstijų teisinę sistemą link aukščiau minėtos alternatyvos. Iki *Bremen* bylos iš esmės keltas klausimas ar atitinkamų teisinių santykių dalyvis turi teisę pasirinkti kokia teisinė sistema taikoma jo santykiams. Po *Vimar* bylos klausimas liko tik kokia apimtimi, teisę pasirinkti santykiams taikoma teisę, gali įgyvendinti atitinkamų santykių dalyvis²². Suprantama po tokių teismų sprendimų atsirado nemažai naujų galimybių santykių dalyviams sprendžiant kokią visgi teisę taikyti savo santykiams.

Manytina, jog ši alternatyva būtų įdomus reiškinys Europos sąjungoje, tačiau, žinoma, išlieka klausimas, kaip tai realiai veiktų. Nors Jungtinėse Amerikos Valstijose toks būdas yra efektyvus, bet tai galimai yra stipriai paveikta aplinkybės, jog teisinė sistema visose tos šalies valstijose yra labai artima viena kitai bei pačių valstijų pozicijai gan stipriai skiriasi nuo valstybių narių Europos Sąjungoje. Skirtingai nei Jungtinėse Amerikos Valstijose, Europos Sąjungoje valstybės narės, kiekviena turi savo savitą istoriją ir teisinės sistemos susikūrimą, kas istoriškai sudarė didelius skirtumus tiek teisinės sistemos lygiu, tiek kultūriniu. Todėl, manytina, kiltų pagrįstų abejonių dėl Valstybių narių noro iš esmės prarasti nemažai savo teisinės sistemos suvereniteto, vardan platesnių pasirinkimų suteikimo santykių dalyviams. Manytina, jog pagrindinis barjeras tokiam būdui, vienodinti teisę, būtų politinis, atsižvelgiant į tai, jog kiekviena valstybė narė, nenori prarasti, daugiau negu būtina, suvereniteto ir įtakos jos jurisdikcijoje vykstantiems teisiniams santykiams. Taipogi, vertėtų paminėti ir galimybę atsirasti efektui vadinamui „Forum shopping“. Trumpai apibūdinant šį terminą – tai neformalus pavadinimas praktikai, kuria siekiama kreiptis į teismus, kuriuose labiausiai tikėtina gauti palankų sprendimą. Taikant šioje pastraipoje pasiūlytą alternatyvą, manytina, atsirastų šis efektas. Žvelgiant bendrai, teisinės bendruomenės požiūris į šį efektą neigiamas dėl galimybės piktnaudžiauti šiuo efektu. Su šiuo požiūriu, sutinkama ir šiame darbe, tačiau atkreipiamas dėmesys, jog galimas ir teigiamas požiūris „Forum shopping“ atžvilgiu, pabrėžiant, jog tame

---

¹⁹*Mitsubishi v. Soler Chrysler-Plymouth* 473 U.S. 614 (1985).

²⁰*Carnival Cruise Lines, Inc. v. Shute* 499 U.S. 595 (1991).

²¹*Vimar Seguos y Reasegueros, S.A. v. M/V Sky Reefer* 515 U.S.528 (1995).

²²Paul B. Stephan. *The Futility of Unification and Harmonization in International Commercial Law. Working Paper No. 99-10, 1999; 34-35.*

nėra savaimio blogio ir iš esmės sulyginama su tinkamo teismo pagal jurisdikciją pasirinkimu prieš pateikiant ieškinį²³.

Taigi apibendrinant pasiūlytą alternatyvą, harmonizavimui ir unifikavimui, manytina, jog tai gan įdomus būdas, kuris greičiausiai negalėtų būti įgyvendinamas Europos Sąjungoje dėl įvairių politinių bei teisinių²⁴ priežasčių. Nors tai galimai ir paskatintų Valstybes nares skirti daug daugiau dėmesio ir ekspertų savo teisinės sistemos tobulinimui, kas, savaime suprantama, suteiktų nemažai naudos, ne vien santykių dalyviams, bet ir teisės specialistams toje valstybėje narėje.

1.4. Reguliavimas iki Reglamento Nr. 650/2012 priemimo

Žvelgiant į teisės taikomos paveldėjimo santykiams reguliavimą iki Reglamento Nr. 650/2012, galima pagrįstai teigti, jog Europos sąjungos lygiu tokio reguliavimo iš esmės nebuvo. Jau 1968 metais buvo pradėta vienodinti privatinę teisę priimant Briuselio konvenciją dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo arba tiesiog – Briuselį I²⁵, tačiau paveldėjimo santykių problemą, buvo atsisakyta sureguliuoti. Pagal Briuselio I pirmo straipsnio 1 dalį nustatyta, jog „Šis reglamentas netaikomas: fizinių asmenų statusui arba teismumui ir veiksniumi, nuosavybės teisėms, susijusioms su santuokiniais ryšiais, testamentais ir paveldėjimu;”. Toliau privatinė teisė buvo vienodinama 1993 metais priėmus Maastrichto sutartį²⁶ bei 1997 metais Amsterdamo sutartį²⁷. Su paveldėjimo santykiais susijusias problemas nebuvo pradėtos spręsti šiose minėtose sutartyse, tačiau nors problema iš esmės nebuvo ignoruota, nenorėta pradėti jos spręsti minėtose sutartyse²⁸. Kadangi paveldėjimo

---

²³Mary Garvey Algero. *In Defense of Forum Shopping: A Realistic Look at Selecting a Venue*. *Nebraska Law Review*; Volume 78 ; Issue 1 Article 5; 1999 p. 81.

²⁴ *Atsižvelgiant į SESV keliamus principus dėl bendradarbiavimo, sanglaudos bei skirtingų normų suderinamumo aprašoma alternatyva, galimai veiktų priešingai ir šių principų atžvilgiu būtų vertinama neigiamai.*

²⁵ *Official Journal of the European Communities. 1968 Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters (consolidated version) 98/C 27/01 1968.*

²⁶ *Treaty of Maastricht on European Union. 1993; [žiūrėta 2016 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaty_on_european_union/treaty_on_european_union_en.pdf>.*

²⁷ *Treaty of Amsterdam amending the treaty on European Union, the treaties establishing the European communities and certain related acts. 1997 [žiūrėta 2016 m. vasario 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>>.*

²⁸ *To priežastys susijusios su aprašytų sutartčių tikslais ir prioritetais, o būtent, jog tiek Maastrichto tiek Amsterdamo sutartys nustatė bendrus ES veikimo principus, įtraukti su paveldėjimu susijusius klausimus į minėtąsias sutartis būtų buvę neproporcinga ir nelogiška.*

santykiams taikytinos teisės problemos buvo žinomos Bendrijoje, neišvengiamai anksčiau ar vėliau privalėjo būti oficialiai įvertintos ir apsvaistytos, minėtosios problemos.

Oficialiai, prioritetas teisei, susijusiai su paveldėjimu, suteiktas 1998 m. Vienos veiksmų plane²⁹. Jame pažymėta, jog³⁰ „turi būti iširta galimybė sudaryti norminius instrumentus, kurie būtų taikomi tarptautinei jurisdikcijai, taikytinai teisei bei teismų sprendimų, pripažinimui ir vykdymui, kurie susiję su santuokinių nuosavybės režimu ir paveldėjimu.“. Bei vėliau, dar kartą Hagos programoje³¹ paskatinama parengti žaliają knygą, kuri apimtų visus klausimus: taikomo įstatymo, teismų kompetencijos ir pripažinimo, administracinių priemonių (paveldėjimo sertifikatų, testamentų registravimo).

Pagrindinę priežastį, reguliavimo paveldėjimo santykiams taikytinos teisės nebuvimui Europos Sąjungos lygiu, galima įvardinti ir kaip priežastį kodėl ilgą laiką buvo atsisakoma spręsti šią problemą, o būtent tai, jog skirtingos valstybės narės turėjo skirtingas nacionalines privatinės teisės normas taikytinas paveldėjimui. Tokia aplinkybė, manytina, sudarė situaciją kai pasiekti kokį nors susitarimą šioje situacijoje tapo itin sudėtinga. Kaip pavyzdį galima paimti skirtingas reikšmes taikomam terminui „nuolatinė gyvenamoji vieta“ tarp Anglo-amerikiečių teisės (common law) tradicijos šalių ir Kontinentinės teisės tradicijų šalių. Anglo-amerikiečių teisės tradicija sieja daugiau aplinkybių su šio termino nustatymu. Tarptautinės privatinės teisės normos, daugumos Europos Sąjungos valstybių narių atžvilgiu, nurodė, jog paveldėjimo santykiams taikoma teisė, nustatoma pagal asmens pilietybę ir jog pagal tai nustatoma ir pačiam paveldimam turtui (kilnojamam ar nekilnojamam) taikytina teisė. Atsakymas į klausimą ar terminu „taikytina teisė“ turėta omenyje tik nacionalinė tos valstybės teisė ar į tai įeina ir tos valstybės taikomos tarptautinės privatinės teisės normos, skiriasi tarp Europos sąjungos valstybių narių. Taipogi galima pateikti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) paaiškinimą šiuo klausimu³² – „Anglijos ir Airijos teisėje terminas „nuolatinė gyvenamoji vieta“ turi kitokią nei kontinentinės teisės tradicijos valstybėse reikšmę – jį sudaro du elementai: fizinis ir

---

²⁹Official Journal of the European Communities. Action plan of the council and the commission on how best to implement the provisions of the treaty of amsterdam on an area of freedom, security and justice C 19/1, 1999.1.23; 10.

³⁰Ibid.

³¹Europos Sąjungos oficialusis leidinys. Hagos programa: laisvės, saugumo ir teisingumo stiprinimas europos sąjungoje. 2005/C 53/01.

³²Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės taikymo sprendžiant jurisdikcijos nustatymo klausimą šeimos bylose apžvalga. Pritarta 2015 m. gruodžio 2 d. Civilinių bylų skyriaus teisėjų pasitarime [žiūrėta 2016 m. sausio 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/download/1387/jurisdikcija_seimos_bylose_apzvalga_i_dalis.docx>.

psichologinis. Tam, kad atitinkama vieta būtų laikoma asmens nuolatine gyvenamąja vieta, jam nepakanka vien tik fiziškai ten gyventi, jis turi ketinti ten gyventi neapibrėžtą laiko tarpą, ir šis ketinimas sudaro psichologinį nurodyto termino elementą. Kaip visiems žinoma, ES reglamentuose vartojamo termino „nuolatinė gyvenamoji vieta“ prasmė yra perimta iš kontinentinės teisės tradicijos valstybių. Į šias aplinkybes būtina atsižvelgti vertinant atitinkamo subjekto (ypač – asmenų iš trečiųjų šalių) nuolatinę gyvenamąją vietą, nes asmuo Europos Sąjungoje pagal kontinentinės teisės tradicijos kriterijus gali turėti nuolatinę gyvenamąją vietą, bet pagal Anglijoje ir Airijoje įprastą atitinkamą sąvoką – jos neturėti“.

Taigi apibendrinant šį skyrių, iki Reglamento Nr. 650/2012 iš esmės nebuvo susitarimo, kuris aiškiai pasakytų kokia teisė taikytina paveldėjimo santykiams, kai jie turi tarptautinį elementą. Todėl savaimė kilo problemų dėl teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo, kas paskatino ES priimti sprendimą dėl teisės vienodinimo šioje srityje. Vertinant tikslus, kurių siekiama reglamente, optimaliausiais būdas suvienodinti paveldėjimo teisiniams santykiams taikytiną teisę yra harmonizacija. Harmonizacija vertinama, kaip pakankamai efektyvus būdas pasiekti iškeltus tikslus, nors privalu turėti pabrėžti, jog tokiu būdu tik prisiartinama prie nacionalinių teisės aktų, bet jie nepakeičiami, kas sudaro galimybę išlikti skirtumams tarp valstybių narių atitinkamose srityse. Iki Reglamento Nr. 650/2012 iš esmės nebuvo susitarimo, kuris aiškiai pasakytų kokia teisė taikytina paveldėjimo santykiams, kai jie turi tarptautinį elementą. Toks reguliavimo trūkumas bei Europos Komisijos poveikio vertinimo dokumente identifikuotos problemos³³, paskatino ES priimti sprendimą dėl teisės vienodinimo šioje srityje. Siekiant įgyvendinti šį tikslą pasirinktas efektyvesnis harmonizavimo būdas priimant Reglamentą, lyginant su unifikuavimu.

---

³³ *European Commission. Impact assessment. Accompanying document to the Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. Brussels, 2010.12.14. SEC(2010) 1547 final.*

2. REGLAMENTO NR. 650/2012 PROBLEMINIŲ KLAUSIMŲ ANALIZĖ IR SPRENDIMO BŪDAI

Kaip nustatyta pačiame Reglamente, pagrindiniai Reglamento tikslai³⁴ – „sudaryti palankesnes sąlygas vidaus rinkai tinkamai veikti, šalinant kliūtis laisvam asmenų, kurie šiuo metu patiria sunkumų įgyvendindami savo teises tarpvalstybinio pobūdžio paveldėjimo atvejais, judėjimui. Europos teisingumo erdvėje piliečiai turi turėti galimybę iš anksto organizuoti paveldėjimą. Turi būti veiksmingai užtikrintos įpėdinių ir testamentinės išskirtinės gavėjų, kitų palikėjo artimųjų ir palikėjo kreditorių teisės“. Šie pacituoti tikslai iš esmės sutampa su darbe nurodytomis Reglamento atsiradimo priežastimis, tačiau siekiant nustatyti ar iškelti tikslai visgi galės sėkmingai, be papildomų problemų, būti įgyvendinami ateityje, verta pažvelgti ir į paties Reglamento nuostatas. Šiuo tikslu, toliau atliekama Reglamento probleminių aspektų analizė.

2.1. Jungiamasis faktorius nustatant taikytiną teisę

Visų pirma bus analizuojamas jungiamasis faktorius nustatant taikytiną teisę. Pagal Max Planck instituto atliktą tyrimą³⁵, kai kalbama apie jungiamąjį faktoriaus nustatymą paveldėjimo santykiams, kurie turi tarptautinį elementą, gali būti nustatomos dvi skirtingos pozicijos. Pilietybės principo ir gyvenamosios vietos principo. Tačiau dėl jų nelankstumo ir skirtingo aiškinimo (labiau aktualu gyvenamosios vietos principui) atsirado poreikis susiformuoti naujam jungiamajam faktoriui. Tuo tikslu tarptautinė bendruomenė ir nacionaliniai įstatymų leidėjai pakeitė nuolatinės gyvenamosios vietos³⁶ (angl. domicile) institutą, įprastinės gyvenamosios vietos institutu. Pagal Reglamento 4 straipsnį nustatyta, jog – „Jurisdikciją priimti sprendimą dėl viso palikimo paveldėjimo turi tos valstybės narės, kurioje mirties dieną buvo palikėjo įprastinė

---

³⁴Europos Sąjungos oficialusis leidinys. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 650/2012. L 201/107.

³⁵Max Planck Institute for Comparative and International Private Law. Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate of Succession. Version of 26 March 2010 (to be published in *Rebels Zeitschrift* 74 (2010) issue 3), p. 61-62.

³⁶Šiame darbe nuolatinės gyvenamosios vietos institutas bus naudojamas, kaip atitinkantis Domicile institutą ir nors Lietuvos teismų praktikoje naudojamas terminas „nuolatinės (įprastinės) gyvenamosios vietos“ darbe suvokiamas skirtumas tarp Domicile ir Lietuvoje naudojamo nuolatinės gyvenamosios vietos apibrėžimo, tačiau siekiant aiškumo bus naudojamas tiesioginis Domicile vertimas, kuris ir yra nuolatinė gyvenamoji vieta. Vietoj Lietuvos teismų praktikoje naudojamo nuolatinės (įprastos) gyvenamosios vietos instituto bus naudojamas, įprastinės gyvenamosios vietos apibrėžimas.

gyvenamoji vieta, teismai.“ Taigi, reglamente, kaip jungiamasis faktorius, pasirinktas įprastinės gyvenamosios vietos institutas. Norint toliau analizuoti įprastinės gyvenamosios vietos institutą privalu jį apibrėžti. Pagal LAT atliktą ESTT bylų apžvalgą³⁷ – „Paprastai atsižvelgiant į visas bylos aplinkybes, įprastinė gyvenamoji vieta suprantama kaip asmens vieta, kurioje asmuo turi nuolatinį ar įprastinį savo interesų centrą. Sunkumų kyla tais atvejais, kai asmuo pakeičia savo gyvenamąją vietą ar jas turi kelias. Tokiu atveju teismas turi tirti objektyvius (buvimo vienoje valstybėje trukmė, reguliarumas, profesiniai, šeiminiai ir kiti socialiniai ryšiai, būstas ir pan.) ir subjektyvius (ketinimas įsikurti, laikymas kurios nors vietos savo interesų centru ir pan.) veiksniais“. Šis jungiamasis faktorius pirmą kartą panaudotas 1902 metų Hagos konvencijoje³⁸ ir nors jis nebuvo apibrėžtas minėtoje konvencijoje bei kitose Hagos konvencijose, manytina, jog to priežastis, kaip nurodo Dicey and Morris³⁹ „ buvo sąmoninga elgsena“, kuria, manytina, buvo siektina išvengti griežtumo apibrėžiant šį jungiamąjį faktorių. Tokia priežastis neapibrėžti šio jungiamojo faktoriaus, ganėtinai pagrįsta atsižvelgiant į tai, jog tokiu būdu suteikta daugiau lankstumo šiam institutui. Atkreipiamas dėmesys, jog šis institutas yra tarsi balansas tarp nuolatinės gyvenamosios vietos (angl. domicile) ir gyvenamosios vietos. Tokia pozicija suteikia daug lankstumo minėtajam institutui, tačiau būtent minėtasis lankstumas taipogi, manytina, gali sukelti problemų. Toks teiginys daromas, vertinant tai, jog institutas nėra griežtai apibrėžtas, net ir suvokiant, kad tai padaryta sąmoningai, ir būtent dėl to gali kilti sunkumų įrodinėjant įprastinę gyvenamąją vietą sunkesnėse bylose ateityje. Suteikiant šiam institutui „vietos“, teismams suteikiama galimybė vertinti ir interpretuoti įvairias situacijas ir surasti išeitis ten kur griežtas apibrėžimas galbūt nesuteiktų tokios galimybės. Kita vertus, toks argumentas nėra pakankamai įtikinantis. Poreikis suteikti teismams galimybę patiems vertinti situacijas, tiesiogiai atsiranda iš instituto/normos neapibrėžtumo. Todėl natūraliai kyla klausimas kodėl nesureguliuojami institutai, taip, kad nebūtų tokio poreikio. Požiūris, jog institutą reikia apibrėžti griežtai, neturi būti suprantamas tiesiogiai, normos griežtas apibrėžimas, nėra savaime blogas dalykas, jis neužkerta kelio teismams vertinti ir aiškinti normą plečiamai, kas vis tiek leistų išspręsti išskirtines situacijas, kurios neišvengiamai iškyla. Tokia praktika matoma ne tik Lietuvos teismų

---

³⁷Europos Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės taikymo sprendžiant jurisdikcijos nustatymo klausimą šeimos bylose apžvalga. Pritarta 2015 m. gruodžio 2 d. Civilinių bylų skyriaus teisėjų pasitarime. [žiūrėta 2016 m. vasario 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/download/1387/jurisdikcija_seimos_bylose_apzvalga_i_dalis.docx>.

³⁸Convention du 12 juin 1902 pour régler la tutelle des mineurs. [žiūrėta 2016 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.hcch.net/en/instruments/the-old-conventions/1902-guardianship-convention>> .

³⁹Dicey and Morris. *Conflict of Laws*. 1980; 10th ed., pp. 144-145.

praktikoje bet ir Europos Teisingumo Teismo (toliau – ETT) praktikoje⁴⁰. Net ir pateikus pakankamai griežtą apibrėžimą surandama „vietos“ instituto išplėtimui, vertinantįstatymo leidėjo siekius priimant minėtąjį apibrėžimą. Todėl, sunkiai sutinkama su normos apibrėžimu, kuris iš esmės yra minimalus, suteikia neproporcingai daug laisvės teismams vertinant atitinkamus santykius bei tuo pačiu sukuria teisinį neapibrėžtumą. Įstatymų leidėjas turėtų dėti papildomas pastangas efektyviai reaguoti į pokyčius, o ne perleisti vieną iš savo funkcijų teismams grindžiant savo nekompetentingumu. Todėl turėtų būti priimama norma, kuri nepalikėtų vietos laisvai ją interpretuoti. Tačiau vėlgi, privalu sutikti ir su Žaliojoje knygoje dėl Testamentų ir paveldėjimo išsakomis mintimis „Tačiau paveldėjimų srityje visi kriterijai turi savų trūkumų. Paskutiniajai mirusiojo gyvenamajai vietai, naudojamai kaip tarpusavio ryšiui, galėtų, pavyzdžiui, būti pritaikytas įstatymas, labai mažai susijęs su paveldėjimu: jeigu *de cujus*⁴¹ neturi šalies, kurioje miršta, pilietybės ir jeigu didžioji jo turto dalis yra kitoje šalyje. Ar tada reikia primygtinai ieškoti vienintelio tarpusavio ryšio? Gal verčiau būti šiek tiek lankstesniems, gal net leisti šalims pasirinkti, kokį vaidmenį vaidinti? Iš tiesų, koks bebūtų tarpusavio ryšys, kurį būsima Bendrijos priemonė pasirinktų taikytinam įstatymui nustatyti, visada bus tikimybė, kad kai kuriais atvejais jis neatitiks asmenų, sprendžiančių paveldėjimo klausimus, teisėtų lūkesčių.“

Vertinant ateities perspektyvas, vienas iš galimų sunkumų, manytina, yra problematika nustatant, kur yra asmens įprastinė gyvenamoji vieta, jei jis dažnai keliauja ir neturi jokio tikro ar besitęsėnčio ryšio su jokia šalimi, kurią jis aplanko, bet kiekvienoje šalyje įgyja kažkiek turto. Kaip tokiu atveju būtų nustatoma įprastinė gyvenamoji vieta, atsižvelgiant į vietą kur daugiausiai turto? Tokiu atveju natūraliai kyla klausimas dėl turto vertinimo taisyklių, kitaip tariant, sunku nustatyti aplinkybes, kurios leistu teigti, jog tam tikroje šalyje yra asmens įprastinė gyvenamoji vieta. Verta paminėti ir tai, jog neapibrėžtas aplinkybių, kurias reikia iširti, buvimas siekiant nustatyti įprastinę gyvenamąją vietą, taipogi neigiamai paveikia bylos trukmę ir sumažina galimybę numatyti bylos baigtį vien dėl to, jog teismas gali nustatyti, jog atitinkamui atvejui privalu nustatyti tam tikrus objektyvius ar subjektyvius kriterijus, kurie neturi jokio precedento.

---

⁴⁰Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2009 m. balandžio 2 d., sprendimas byloje C-523/07; Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2010 m. gruodžio 22 d., sprendimas byloje C-497 PPU Barbara Mercedi v. Richard Chaffe; Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2014 m. spalio 9 d., sprendimas byloje C-376/14 PPU C v. M; Europos Sąjungos Teisingumo Teismas 2009 m. spalio 6 d., sprendimas byloje C-133/08 Intercontainer Interfrigo SC (ICF) v. Balkenende Oosthuizen BV, MIC Operations BV;

⁴¹ *De cujus* – lotyniškas terminas nurodantis mirusįjį;

Panašiai, manytina, klausimas po kokio termino, asmens buvimas tam tikroje teritorijoje, gali būti apibrėžtas kaip „įprastas“, gali sukelti nemažų abejonių atitinkamose bylose.

Nors ir prieš tai buvusiame paragrafe nurodomos problemos susijusios su įprastinės gyvenamosios vietos nustatymu, tačiau, manytina, jog dažnu atveju nebus sunku ją nustatyti. Tai teigiama atsižvelgiant į tai, jog įprastinę gyvenamąją vietą galima apibūdinti kaip „interesų centrą“, kas nėra sunku nustatyti. Tačiau sudėtingesniais atvejais, kurie jau minėti ankščiau esančiame paragrafe, kils problemų. Toliau pateikiami galimi problemų pavyzdžiai.

Pirmasis pavyzdys pateikiamas asmenų, kurie dirba vienoje valstybėje, tačiau gyvena kitoje atžvilgiu. Pavyzdžiui vadybininkas dirbantis banke, kuris darbo dienomis gyvena Romoje, tačiau savaitgaliais grįžta pas savo žmoną Vienoje arba latvė seselė dirbanti ligoninėje nors ir gyvena ir dirba Berlyne, tačiau kas antrą savaitgalį grįžta pas savo šeimą į Latviją. Jeigu gyvenamoji vieta vienoje valstybėje yra susijusi daugiausiai su darbu, manytina, jog atsižvelgiant į Reglamentą, paprastai įprastinė gyvenamoji vieta bus nustatoma esanti toje valstybėje, kurioje yra privati gyvenamoji vieta (gyvenamoji vieta, kurioje yra šeima), atsižvelgiant į tai, jog pagal Reglamento 24 aiškinamąjį punktą, kuriame teigiama, jog⁴² – „tam tikrais atvejais nustatyti palikėjo įprastinę gyvenamąją vietą gali būti sudėtinga. Taip gali atsitikti, visų pirma, jei palikėjas dėl profesinių arba ekonominių priežasčių, kartais ilgam laikui, išvyko gyventi ir dirbti į užsienį, tačiau su kilmės valstybe išlaikė glaudų ir stabilų ryšį. Tokiu atveju atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes gali būti laikoma, kad palikėjo įprastinė gyvenamoji vieta lieka jo kilmės valstybėje, kurioje buvo jo šeimos ir socialinio gyvenimo interesų centras. Kiti sudėtingi atvejai galėtų būti, kai palikėjas gyveno keliose valstybėse paeiliui arba keliavo iš vienos valstybės į kitą nė vienoje iš jų neįsikurdamas nuolat gyventi. Jei palikėjas buvo vienos iš tų valstybių pilietis arba visą savo pagrindinį turtą turėjo vienoje iš tų valstybių, jo pilietybė arba to turto vieta galėtų būti specialus veiksnys bendrai vertinant visas faktines aplinkybes;“, socialiniai ryšiai su šeima ir draugais turėtų suponuoti stipresnį ryšį. Studentai, manytina, greičiausiai bus vertinami identiškai, jei bus nustatoma, jog ryšys su šeima ir ten esančiu socialiniu gyvenimu, yra vis dar svarbūs. Taipogi, darbuotojams net jeigu jie ir yra gyvenantys užsienyje kartu su savo šeima, bet ten yra apsistoję tik laikinai, manytina, dažnai įprastinė gyvenamoji vieta nebus nustatoma ten, atsižvelgiant į visapusišką mirusiojo gyvenimo vertinimą kiekvienu individualiu atveju. Tačiau iš

---

⁴²Europos Sąjungos oficialusis leidinys. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 650/2012. L 201/107.

kitos pusės, „*animus mamendi*“⁴³nebūtinai, kaip ir termino nuolatinė gyvenamoji vieta (angl. domicile) Anglo-amerikiečių teisės atžvilgiu. Tai teigiama atsižvelgiant į tai, jog neaiškus, neapibrėžtas noras grįžti į savo tėvynę neturėtų neleisti pakeisti asmens įprastinę gyvenamąją vietą, jeigu valstybėje, kurioje gyvenama jau suformuota šeima ar socialinis gyvenimas.

Reglamento aiškinamojo rašto 23, 24, 25 punktai pateikia aplinkybes, kurios turėtų būti vertinamos nustatant įprastinę gyvenamąją vietą. Pabrėžiama, jog tai nėra privalomos aplinkybės, kurios turės būti vertinamos, kas vėlgi sudaro pagrindo kritikuoti pasirinktą lankstų modelį. Nenustatant konkrečių aplinkybių, kurios kiekvienu atveju privalėtų būti įvertintinos, atsiranda pagrindas skirtingiems teismams, skirtingai vertinti tapačias situacijas kas, savaime suprantama, nepriimtina. Siekiant to išvengti turėtų būti nustatomos nebaigtinis aplinkybių sąrašas, kuris apibrėžtų įprastinę gyvenamąją vietą. Tokiu būdu, kiekvienas teismas privalėtų įvertinti nustatytas aplinkybes ir tuo pačiu iškilus sudėtingesniems atvejams, turėtų lankstumo vertinti papildomas aplinkybes, kurios aktualios atitinkamam atvejui.

Kalbant apie asmenis, kurie gyvena keliose skirtingose šalyse keletui mėnesių, tik dėl asmeninių priežasčių, manytina gali iškilti sunkumas randant aplinkybes, kurios leistų nustatyti su kuria konkrečia šalimi asmuo labiau susijęs. Manytina, jog minėtuoju atveju svarbiausia aplinkybė bus ar jis/ji turi panašius socialinius santykius (pvz. šeima ar draugai) abiejuose gyvenamosiose vietose ir tuo atžvilgiu yra socialiai integruota/s abejuose valstybėse. Jeigu nepaisant to kas pasakyta, joks prioritetas vienai iš valstybių nėra nustatomas, Reglamento 24 aiškinamasis punktas⁴⁴ suponuoja, jog tam tikrais išskirtiniais atvejais asmens pilietybė ar faktas, jog visa (svarbiausia) nuosavybė yra vienoje iš tų šalių, gali būti panaudojamas kaip speciali aplinkybė, visapusiškai vertinant visas su asmeniu susijusias aplinkybes. Sudėtinga būtų samprotauti, kuo būtų remiamasi, jei nuosavybė yra keliose šalyse ir ne tik tose dviejuose arba neina atskirti „svarbiausios“ nuosavybės, taipogi klausimų kelia kaip būtų sprendžiamas minėtasis atvejis esant dvigubos pilietybės atvejui. Visa tai, turės būti išaiškinta ateityje ETT sprendimuose, kadangi akivaizdu, kad minėtųjų atvejų sprendimas priklauso nuo daugybės aplinkybių, kurios skirtinguose teismuose gali būti interpretuojamos skirtingai.

---

⁴³*Animus manendi* – tikslas likti. Anglo-amerikiečių (angl. common law) teisėje nustatyti nuolatinę gyvenamąją vietą (domicile), šalis privalo turėti savo būstą vienoje vietoje, su tikslu likti ten. Jei nėra tokio tikslo nauja nuolatinė gyvenamoji vieta (angl. domicile) nefali būti nustatyta ir senoji nebus prarasta.

⁴⁴Europos Sąjungos oficialusis leidinys. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 650/2012. L 201/107.

Neaišku kaip įprastinė gyvenamoji vieta būtų nustatoma asmens, kuris pats negali suformuoti ketinimo atitinkamą vietą laikyti savo įprastine gyvenamąja vieta. Pavyzdžiui jei asmuo buvo atvežtas į ligoninę kitoje šalyje savo šeimos iniciatyva arba buvo nusiųstas į slaugos namus kitoje šalyje ar jo įprastinė gyvenamoji vieta pasikeis? Net jeigu asmens įprastinė gyvenamoji vieta gali būti pakeičiama be to asmens teisinės iniciatyvos, tai visapusiškai vertinant privalu apsvarstyti ar pasikeitimas įvyko be jokio subjektyvaus elemento, turima omenyje, aplinkybė ar asmuo pats išreiškė norą atitinkamais veiksmais gyventi kitoje šalyje ir ar jis su atitinkama šalimi turi kokį nors ryšį. Gyvenamosios vietos pasikeitimui reikalinga „stipresnė“ aplinkybė, socialinės aplinkos kontekste (labiausiai atkreipiamas dėmesys turėtų būti skiriamas, įtraukimui į šeimos aplinką, kuri rūpinasi asmeniu, kitaip tariant, reiktų tirti ar asmuo integruojamas kitoje gyvenamojoje vietoje ir ar galima manyti, jog susiformuoja ryšys tarp asmens ir tos vietos). Tačiau net ir tai pasakius sunku numatyti, kaip tokiais atvejais būtų nustatoma įprastinė gyvenamoji vieta. Teismai privalės vertinti ar subjektas visgi turi kokį nors ryšį su valstybe į kurią yra atvežtas ir ar yra integracija. To nenustačius, asmens pervežimas į kitą šalį greičiausiai nepakeis įprastinės gyvenamosios vietos. Šiuo atžvilgiu konkretų atsakymą privalės pateikti ETT savo praktikoje.

Žvelgiant į galimas alternatyvas įprastinei gyvenamajai vietai, paminėti galima nuolatinę gyvenamąją vietą (angl. domicile) ir pilietybę kaip galimas alternatyvas. Nuolatinę gyvenamoji vieta (angl. domicile) gali būti apibrėžta dvejopai, kaip jau minėta anksčiau šiame darbe. Kontinentinės teisės atžvilgiu tai gali būti apibrėžiama, kaip nustatyta Lietuvos Respublikos Civiliniame Kodekse (toliau – LR CK) 2.12 straipsnyje – „Fizinio asmens nuolatinę gyvenamoji vieta, reiškianti asmens teisinį santykį su valstybe ar jos teritorijos dalimi, yra toje valstybėje ar jos teritorijos dalyje, kurioje jis nuolat ar daugiausia gyvena, laikydamas tą valstybę ar jos teritorijos dalį savo asmeninių, socialinių ir ekonominių interesų buvimo vieta.“ Pagal šį apibrėžimą tapatinti LR CK apibrėžiamą nuolatinę gyvenamąją vietą su angliškuoju *domicile* būtų nekorektiška ir, manytina, reiktų tapatinti su įprastinės gyvenamosios vietos institutu. Tuo tarpu Anglo-amerikiečių (angl. common law) *domicile* teisėje pateikiamas kaip⁴⁵ „Valstybė, kurią atitinkamas asmuo laiko kaip savo nuolatinis namus ir su kuria yra labiausiai teisiškai susijęs. Asmuo negali būti be nuolatinės gyvenamosios vietos ir negali turėti daugiau nei vienos nuolatinės gyvenamosios vietos vienu metu. Asmuo įgyja nuolatinę gyvenamąją

---

⁴⁵Collins Dictionary of Law. 2006. W.J. Stewart.

kilmės vietą gimus (paprastai, jei jo tėvas yra gyvas, jo tėvo, jei jo tėvas yra negyvas, jo motinos). Jis išlaiko šią gyvenamąją vietą tol, kol įgyja nuolatinę gyvenamąją vietą pagal savo pasirinkimą (sukuriant gyvenamąją vietą valstybėje su ketinimu, jog tai bus nuolatinė gyvenamoji vieta).

Nuolatinė gyvenamoji vieta (angl. domicile) atskira nuo tautybės; Ji taip pat, skiriasi nuo įprastos gyvenamosios vietos, tuo atžvilgiu, jog pastarasis gali būti įgytas ir neketinant ten gyventi visą laiką⁴⁶. Kontinentinės teisės pateikiamas apibrėžimas nėra toks griežtas kaip anglo-amerikiečių teisės tradicijos apibrėžimas, todėl nors ir tiesioginis termino Domicile vertimas sutampa su šiuo institutu, jo tikroji reikšmė siejama su įprastinės gyvenamosios vietos institutu. Tačiau problematika nuolatinės gyvenamosios vietos (angl. domicile) apibrėžimo atžvilgiu pasireiškia jo nelankstumubei nustatytais kriterijais, kurie laikytini nenusipėjimais ir galinčiais sukelti nemažai neaiškumo ir netikrumo.

Tuo tarpu pilietybę lyginant su nuolatine gyvenamąją vietą (angl. domicile) kaip jungiamuoju faktoriumi, pastarosios atveju yra lengva nustatyti, tiek suinteresuotam asmeniui tiek trečiosioms šalims. Tačiau asmuo gali turėti daugiau nei vieną pilietybę arba gali jos ir neturėti. Tai, savaime suprantama, automatiškai iškelia sunkumų pilietybės kaip jungiamojo faktoriaus atžvilgiu ir gali potencialiai kelti problemų ateityje. Pavyzdžiui asmeniui neturint pilietybės, pilietybė, savaime suprantama, negalėtų būti panaudota tikslu sujungti asmenį su atitinkama teisine sistema. Priešinga problema atsiranda dvigubos pilietybės atžvilgiu. Didžiausia silpnybė šių alternatyvų, manytina, yra per didelis griežtumas susiejant atitinkamą asmenį su su jų kilmės šalimi. Nors ir nuolatinės gyvenamosios vietos (angl. domicile) instituto apibrėžimo ir aplinkybių, manytina neišeitų pakeisti dėl teisės tradicijų skirtingumo ir politinės valios stokos, tačiau matoma galimybė reformuoti pilietybės apibrėžimą ir padaryti jį lankstesni, tokia galimybė, manytina yra reali dėl Europos Sąjungos pilietybės instituto buvimo. Atitinkamai apibrėžus šį institutą, tai galėtų tapti jungiamuoju faktoriumi, kuris būtų patogesnis už įprastinę gyvenamąją vietą. Tačiau, cituojant *Graveson*⁴⁶, šiuo metu įprastinė gyvenamoji vieta „panašu, jog yra labiausiai tinkama ir galiojanti sąvoka, kuri tenkina modernios ir besivystančios

---

⁴⁶*Graveson, Conflict of Laws; 7th ed., 1974. p. 194.*

visuomenės poreikius“. Toliau pilietybė ir nuolatinė gyvenamoji vieta neanalizuojama atsižvelgiant, jog tai ne šio darbo tikslas ir tyrimų bei diskusijų šiuo klausimu atlikta daugybė⁴⁷.

Taigi atsižvelgiant į tai kas pasakyta, manytina, jog nors ir įprastinės gyvenamosios vietos institutas yra lankstus ir atrodo kaip tinkamiausias šiuo metu, tačiau, manytina, jog jis per daug neapibrėžtas ir nekonkretus, t.y. nepateikiamas įprastinės gyvenamosios vietos apibrėžimas Reglamente. Todėl minėtasis institutas turėtų būti konkrečiai apibrėžtas pačiame Reglamente numatant nebaigtinį sąrašą aplinkybių, kurios privalo būti įvertintos nustatant įprastinę gyvenamąją vietą, norint maksimaliai įgyvendinti reglamento tikslus bei pateikiami kriterijai, kuriais remiantis jis būtų nustatomas. Dabartiniai numatyti kriterijai aiškinamajame rašte vertintini kaip per daug abstraktūs .

2.2. *Forum necessitatis* taikymas Reglamente

Forum necessitatis apibrėžiama, kaip teisinė doktrina ⁴⁸ „kuri suteiktų galimybę iškelti bylą, kai kitu atveju galimybės kreiptis į teismą nebūtų“. Ši doktrina skirta suteikti galimybę teismams spęsti dėl jurisdikcijos, kai kitas teismas yra labiau tinkamas konkrečiam teisminiam santykiui ištirti, tačiau atsisako suteikti galimybę išspręsti ginčą pastarajame teisme. Tokiu atveju nors ir yra teismas, kuriam turėtų priklausyti jurisdikcija, atsižvelgiant į aplinkybę, jog atsisakomą išspręsti ginčą, teismas, nors ir jurisdikcija turėtų priklausyti kitam, turėtų priimti jurisdikciją ir išspręsti iškilusį ginčą siekiant neužkirsti kelio teisingumui⁴⁹.

Norint pasiremti *forum necessitatis* ir priimti jurisdikciją, remiantis ja, turi būti įgyvendinti dveji kriterijai⁵⁰:

---

⁴⁷Max Planck Institute for Comparative and International Private Law. *Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate of Succession. Version of 26 March 2010 (to be published in Rabels Zeitschrift 74 (2010) issue 3)*. p. 63.

⁴⁸Žalioji knyga, *Dėl Tarybos Reglamento (EB) Nr. 44/2001 Dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo peržiūros. KOM (2009) 175 galutinis*.

⁴⁹JAMES J. FAWCETT, *General Report, in DECLINING JURISDICTION IN PRIVATE INTERNATIONAL LAW: REPORTS TO THE XIVTH CONGRESS OF THE INTERNATIONAL ACADEMY OF COMPARATIVE LAW 1, 10* (James J. Fawcett ed., 1995).

⁵⁰Prof. Arnaud Nuyts; Liederkerke; Wolters; Waelbroeck; Kirkpatrick. *STUDY ON RESIDUAL JURISDICTION. GENERAL REPORT (FINAL VERSION DATED 3 SEPTEMBER 2007)*. [žiūrėta 2016 m. vasario 29 d.]. Prieiga per internetą: < http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_residual_jurisdiction_en.pdf >.

- 1) Tam tikra kliūtis, neleidžianti santykių dalyviui kreiptis į teismą, kuris turėtų turėti jurisdikciją;
- 2) Atitinkamas ryšys su valstybe, kurios teismas pasinaudoja minėtają doktrina;

Pasisakant plačiau šių kriterijų atžvilgiu svarbu atkreipti dėmesį, jog ES nėra vieningos nuomonės ir šiuo atžvilgiu. Pirmojo kriterijaus atžvilgiu⁵¹, kai kuriuose valstybėse narėse, jeigu šis kriterijus egzistuoja, tai neišvengiamai reiškia, jog santykių dalyvis parodo, jog užsienio teismai neturi jurisdikcijos išspręsti kilusį ginčą arba, jog minėtasis teismas jau atsisakė nagrinėti ginčą dėl jurisdikcijos nebuvimo⁵². Kitose valstybėse narėse, nebūtina parodyti, jog neįmanoma išspręsti ginčo užsienio teismuose. Užtenka parodyti, jog yra „neprotinga“⁵³, „nepriimtina“⁵⁴ ar „neprotingai sudėtinga“⁵⁵ (atkreipiamas dėmesys, jog nurodomas reikalavimas stipraus jungiamojo ryšio) teikti ginčą spręsti užsienio teismui. Taigi, šiose valstybėse narėse, *forum necessitatis* galima pasiremti dvejais atvejais. Pirmia, kai yra teisinė kliūtis neleidžianti pateikti ginčo spęsti užsienio teisme dėl jurisdikcijos trūkumo, užtikrintinumo nebuvimo, jog ginčo bus išspręstas teisėtai ir sąžiningai. Antra, ginčo dalyvis gali remtis aplinkybe, jog yra faktinės aplinkybės, kurios trukdo efektyviai išspręsti ginčą užsienyje. Tokios faktinės aplinkybės gali būti laikomos, jei užsienio valstybė yra paveikta karo, užtvinimų ar kitų nelaimių⁵⁶⁵⁷ arba faktas, jog kreipiantis į užsienio teismą ginčo dalyvis patirtų „neproporcingas išlaidas“. Minėtoji aplinkybė dėl galimai patiriamų „neproporcingų išlaidų“ arba neturėtų egzistuoti arba turėtų numatyti, jog tokios išlaidos būtų akivaizdžiai neproporcingos. Toks teiginys daromas, turint omenyje, jog bet kuriuo atveju kreipiantis į užsienio teismą asmuo patirs didesnius finansinius

---

⁵¹*Ibid.*;

⁵²*Study on Residual Jurisdiction, 2007 . Report for Portugal [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: < http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_resid_jurisd_portugal_en.pdf >.*

Study on Residual Jurisdiction, 2007. Report for Poland [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: < http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_resid_jurisd_poland_en.pdf >.

Study on Residual Jurisdiction, 2007. Report for Romania [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: < http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_resid_jurisd_romania_en.pdf >.

⁵³*Study on Residual Jurisdiction, 2007 . Report for Belgium, p. 14. [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: < http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_resid_jurisd_belgium_en.pdf >.*

⁵⁴*Study on Residual Jurisdiction, 2007 . Report for Austria, p. 11. [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: < http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_resid_jurisd_austria_en.pdf >.*

⁵⁵*Study on Residual Jurisdiction, 2007 . Report for Portugal, p. 14. [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: < http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_resid_jurisd_portugal_en.pdf >.*

⁵⁶*Study on Residual Jurisdiction, 2007 . Report for Netherlands, p. 23. [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: < http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_resid_jurisd_netherlands_en.pdf >.*

⁵⁷*Manytina, jog turima omenyje Force majeure aplinkybės. Tačiau, nors ir šis institutas nenaudojamas ataskaitose, manytina, jis galėtų būti tinkamas vertinti, kokios faktinės aplinkybės trukdo kreiptis į užsienio teismą. Suprantama, minėtojo instituto interpretacija skiriasi skirtingose šalyse, bet susitarimas šiuo atžvilgiu, manytina, galėtų būti pasiektas.*

nuostolius nei į tos šalies, kurioje dabar gyvena, todėl kyla klausimų kokios visgi būtų neproporcingos išlaidos, kieno atžvilgiu būtų daroma proporcija, ginčo dalyvio pajamų atžvilgiu, užsienio šalies procesinių išlaidų ir šalies, kurioje norima pritaikyti *forum necessitatis*? Tokia aplinkybė kelia daugiau klausimų nei pateikia sprendimų. Todėl arba ši aplinkybė turėtų būti reglamentuota konkrečiau, numatant kas yra proporcinga bei kieno atžvilgiu proporcija daroma arba atsisakyti ją taikyti apskritai.

Antrojo kriterijaus atžvilgiu⁵⁸ vėlgi matomi skirtumai tarp šalių. Olandijoje nėra poreikio būti kokiam nors ryšiui su valstybe. Kitaip tariant, pagal Olandijos teisę galimo teismo išspręsti ginčą nebuvimas, sudaro pagrindą savotiškai, universaliai jurisdikcijai. Svarstant, kodėl vienintelė Olandija nenustatė poreikio ir ar tai nesuteiks nesaikingo pagrindo jurisdikcijai. Nors Olandijos įstatymų leidėjo pozicija yra, jog tai nebuvo jų siekis⁵⁹, tačiau net ir griežčiau žvelgiant į kitus kriterijus, manytina, atsiranda pagrindas nesaikingai jurisdikcijai, o pridėtinė vertė sunkiai išvelgiama, sprendimo nenumatyti ryšio su atitinkama valstybe atžvilgiu. Galima argumentuoti, jog tuo siekiama suteikti šansą asmenims, kuriems neleidžiama siekti teisingumo kitose valstybėse, tačiau panaikinant ryšį tarp valstybės ir asmens, kuris kreipiasi į jos teismą, šis pagrindas jurisdikcijai atrodo, kaip silpnas argumentas ir, manytina, neturėtų būti naudojamas. Toliau analizuojant antrąjį kriterijų, kitose šalyse, kuriose šis ryšys numatytas, kaip būtinas, jis nėra griežtai apibrėžtas⁶⁰. Naudojami terminai paliekantys nemažai vietos interpretacijai, kaip „adekvatus santykis“⁶¹, „pakankamas ryšys“⁶², „stiprus jungiamasis faktorius“⁶³ ar „artimas kontaktas“⁶⁴. Nors kai kurie iš šių naudojamų terminų yra labiau griežti nei kiti, pvz. „stiprus jungiamasis ryšys“, tačiau tai vis tiek lankstūs terminai, kurie palieka nemažai vietos interpretacijai ir kaip jau minėta ankstesniame paragrafe, manytina, jog nepakankamas griežtas

---

⁵⁸Prof. Arnaud Nuyts; Liederkerke; Wolters; Waelbroeck; Kirkpatrick. *STUDY ON RESIDUAL JURISDICTION. GENERAL REPORT (FINAL VERSION DATED 3 SEPTEMBER 2007)*. [žiūrėta 2016 m. vasario 29 d.]. Prieiga per internetą: < http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_residual_jurisdiction_en.pdf >.

⁵⁹Study on Residual Jurisdiction, 2007 . Report for Netherlands, p. 23. [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: < http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_resid_jurisd_netherlands_en.pdf >.

⁶⁰Atkreipiamas dėmesys, jog tik Austrijoje nustatyta, jog ieškovas būtų Austrijos pilietis arba turėtų savo nuolatinę gyvenamąją vietą (angl. domicile)/gyvenamąją vietą Austrijoje.

⁶¹Study on Residual Jurisdiction, 2007 . Report for Poland [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: < http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_resid_jurisd_poland_en.pdf >.

⁶²Study on Residual Jurisdiction, 2007 . Report for Germany [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: < http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_resid_jurisd_germany_en.pdf >.

⁶³Study on Residual Jurisdiction, 2007 . Report for Portugal [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: < http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_resid_jurisd_portugal_en.pdf >.

⁶⁴Study on Residual Jurisdiction, 2007 . Report for Belgium [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: < http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_resid_jurisd_belgium_en.pdf >.

normos apibrėžimas nėra lengvai pateisinamas, remiantis vien tik požiūriu, jog šioje srityje lankstumas yra reikalingas.

Forum necessitatis doktrina įtvirtinta ir Reglamente. Pagal vienuoliktą Reglamento straipsnį⁶⁵, „Kai pagal kitas šio reglamento nuostatas jurisdikcijos neturi nė vienas valstybės narės teismas, valstybės narės teismai išimties tvarka gali priimti sprendimą dėl paveldėjimo, jeigu procesas pagrįstai negali būti pradėtas ar vykdomas, arba būtų neįmanomas trečiojoje valstybėje, su kuria byla yra glaudžiai susijusi. Byla turi būti pakankamai susijusi su valstybe nare, į kurios teismą buvo kreiptasi.“. Pagrindinis dėmesys atkreiptinas į tai ar ši norma apskritai reikalinga ir kokią įtaką turi naudojamas terminas „pakankamai susijusi“ apibrėžiant reikalingą jungiamąjį ryšį. Atsakant į pirmąjį klausimą, manytina, jog didelio poreikio tokiai nuostatai, kaip atskirai būti įtrauktai į Reglamentą nebuvo pagrindo, manytina, jog nacionalinė valstybių narių teisė yra pakankamai kompetetinga išspręsti ar forum necessitatis turėtų būti taikoma ginčams, kurie yra pateikiami jų nacionaliniams teismams. Net ir valstybės, kuriose nėra ši doktrina taikoma, pvz. Lietuva, Suomija, Vengrija, Anglija, neatmeta galimybės taikyti šią doktrina (atskirais atvejais nurodoma, jog ši doktrina netaikoma, bet iš esmės kitomis normomis ar principais įgyvendinama jos esmė), nors ir trūksta reglamentavimo ar teismų praktikos šiuo atžvilgiu. Visgi neatmetama galimybė ginčo dalyviui remtis šia doktrina argumentuojant jurisdikcijos priklausomumą atitinkamui teismui. Turint omenyje tokių atvejų retumą ir tai, jog reglamento Briuselis IIbis 7 bei 13 straipsniai iš esmės palieka tokius klausimus spręsti nacionaliniams teismams ir suteikia valstybių narių teisei savarankiškumą šiuo atžvilgiu, kyla klausimų kokių tikslu visgi nutarta įtraukti šią doktriną į Reglamentą. Šiek tiek įžvalgos suteikia Maxo Plancko Instituto atliktas tyrimas⁶⁶, kuris iš esmės numato *Forum necessitatis* doktrinos įtraukimą ir sureguliuvimą Reglamente, labiau kaip alternatyvą, sprendimui palikti *Forum necessitatis* doktrinos klausimus spręsti nacionaliniams teismams. Tačiau tiek Instituto atliktame tyrime tiek šiame darbe keliamas klausimas dėl neaiškaus⁶⁷ ir nepakankamai apibrėžto terminų *Forum necessitatis* doktrinoje ir to pasekmių. Pasisakant apie neapibrėžtus terminus svarbiausias, šiuo atžvilgiu terminas dėl jungiamojo ryšio, o būtent „pakankamai susijusi“. Terminas

---

⁶⁵*Europos Sąjungos oficialusis leidinys. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 650/2012. L 201/107.*

⁶⁶*Max Planck Institute for Comparative and International Private Law. Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate of Succession. Version of 26 March 2010 (to be published in Rabels Zeitschrift 74 (2010) issue 3). p. 49.*

⁶⁷*Ibid., p. 49.*

jungiamajam ryšiui skiriasi iš esmės nuo valstybėse narėse naudojamų terminų ir nors esmė termino išlieka tokia pati, tai tik parodo galimus skirtumus interpretuojant šį Reglamento straipsnį, nekalbant apie valstybes nares, kuriose šia doktrina ankščiau nesiremta. Verta paminėti, jog praktikos atsakančios, kas bus vertinama kaip „pakankamai susijęs“ nėra, o plačiau šiuo atžvilgiu nėra pasisakoma, kas kelia pagrindo dvejonėms šios doktrinos naudingumui bei pagrindo galvoti, jog ateityje atsirastų bylų, kur santykių dalyvis turės daugiau nei su viena šalimi „pakankamai susijusių“ santykių. Vertinant, tai kas pasakyta, teisinio tikrumo ir aiškumo principai, tikėtina, kad nebus įgyvendinami šiuo atžvilgiu. Taipogi galima argumentuoti, jog atsirastų pagrindų atsirasti bylinėjimuisi dėl jurisdikcijos šio straipsnio atžvilgiu, vertinant neaiškia straipsnio formuluotę⁶⁸, kas savaime suprantama, yra neigiamas šios doktrinos požymis.

Taigi, apibendrinant tai kas išdėstyta šiame poskyryje, galima pagrįstai teigti, jog Forum necessitatis doktrinos įtraukimas į Reglamentą nebuvo būtinas ir, manytina, įneš daugiau problematikos nei naudos ir aiškumo, sprendžiant klausimus dėl jurisdikcijos.

2.3. Viešoji tvarka (*ordre public*)

Vienas iš klausimų keliančių straipsnių Reglamente – Viešosios tvarkos (*ordre public*) doktrina. Kaip numatoma Reglamento 35 straipsnyje – „Atsisakyti taikyti kurios nors iš šiame reglamente nustatytų valstybių teisės nuostatą galima tik tuo atveju, jeigu toks taikymas yra akivaizdžiai nesuderinamas su paveldėjimo klausimų nagrinėjimo vietos viešąja tvarka (*ordre public*).“ Nors ši doktrina nėra naujiena ES lygmeniu, tačiau keliamas klausimas jos naudingumui tokia forma, kokia ji yra pateikiama. Teisės doktrinoje viešosios tvarkos institutas vadintas „sunkiai suvaldomu arkliu“⁶⁹, „pakaitalu mastymui“⁷⁰, „dviašmeniu kardu“⁷¹, „neramumą keliančiu elementu“⁷² ir kitais. Toks kiekis skirtingų metaforų apibūdinančių šią doktriną ne tik rodo, jog ši teisinė doktrina yra sunkiai apibūdinama, bet ir parodo jos „nugarbingą“ reputaciją. Šios prielaidos daromos iš to kaip viešosios tvarkos doktrina yra inkorporuota nacionaliniuose, tarptautiniuose ir Europos įstatymuose.

---

⁶⁸*Ibid.*, p. 49.

⁶⁹*Richardson v. Mellish*, 2 Bing. 228 [1824]; 34 All ER 258 [1824], per Burrough J.

⁷⁰*Monrad G. Paulsen & Michael I. Sovern, Public Policy in the Conflict of Laws*, 56 Col. L.Rev. 969-1016 (1956) p. 987.

⁷¹J.P. Verheul, *De openbare orde als tweesnijdend zwaard, inaugural lecture, Leyden 1978*.

⁷²*Henri Batiffol & Paul Lagarde, Droit international privé, Volume I, 8th ed., Paris 1993, p. 569: „Sans doute la notion introduit un élément perturbateur dans le jeu des règles de conflit ...“.*

Atkreipiamas dėmesys, jog nededama pastangų bandant apibrėžti šios doktrinos turinį bei veikimą. Paprastai, prie žodžių „viešoji tvarka“ pridedamas Prancūziškas išsireiškimas „ordre public“ skliausteliuose, kas, manytina, nesuteikia papildomo aiškumo šiai doktrinai. Kita vertus būtina turėti omenyje, jog ši doktrina naudojama tik retais atvejais. Frazė „...akivaizdžiai nesuderinamas su...viešąja tvarka“ skirta parodyti, jog ši doktrina turi būti naudojama kaip *ultimum remedium*(paskutinės išeitis). Turint omenyje, jog viešosios tvarkos doktrina turi būti naudojama, kaip *ultimum remedium*, galima daryti prielaidą, jog šia doktrina gali būti remiamasi tik, kai užsienio teisės pritaikymas būtų laikomas neutaikomu su valstybės, kurioje taikoma minėta užsienio valstybės teisė, *esminėmis vertybėmis* ar būtų laikomas, kaip žalingas valstybės *viešiesiems interesams*. Abejonių kelia ne tik *esminių vertybių* bei *viešojo intereso* apibrėžimai, bet ir situacijos, kurioje minėtoms vertybėms kyla grėsmė, apibrėžimas. Atsižvelgiant į jų lankstumą ir neapibrėžtumą, manytina vienintelė aplinkybė leidžianti spręsti ar užsienio teisės pritaikymas bus atmetas ar ne, yra visuomenės ryšys su poveikiu, kurį sukelia užsienio valstybės teisės pritaikymas. Kitaip tariant, vienu atveju tai pačiai užsienio teisės normai, gali būti pritaikyta viešosios tvarkos doktrina, o kitu atveju, ne. Tokia prielaida daroma, jog vienu atvejų valstybė kuri taiko užsienio teisę nepatirs neigiamų pasekmių ir ji neturi intereso netaikyti užsienio teisės, todėl užsienio teisę bus taikoma. Tačiau, kitu atveju, kai tai paveikia jos viešuosius interesus, valstybė pritaikys viešosios tvarkos doktriną, tai pačiai normai. Tokią situaciją iš esmės galima vadinti paradoksu, kas verčia daryti prielaidą, jog viešosios tvarkos doktrina gali būti naudojama arba kaip priemonė vertinti užsienio teisės „kokybę“, arba kaip priemonė atitaisyti neatitikimus valstybės teisės taikymo procese.

Pagrindinė problemą su šiuo straipsniu Reglamente iškils dėl skirtingų *esminių vertybių* tarp valstybių narių. Kadangi 35 straipsnyje nurodyta, jog viešosios tvarkos doktrina taikoma, kai atsiranda neatitikimų,...paveldėjimo klausimų nagrinėjimo vietas...“ viešajai tvarkai. Tai suponuoja ne Europietiškasias vertybes, bet būtent tos valstybės narės nacionalines vertybes. Nors suprantama, jog visos Reglamento narės priklauso ES ir yra įsipareigojusios užtikrinti pagrindines teises ir laisves ES piliečiams, tačiau yra daug klausimų, kurie yra kontroversiški ir kelia nesutarimų ne tik nacionaliniu, bet Europos ir lygiu (pvz. tos paties lyties asmenų santuoka). Turint tai omenyje galima teigti, jog Valstybės narės gali skirtingai vertinti ar interpretuoti tam tikras vertybes. Taipogi reikia atkreipti dėmesį į trūkumą esminių įstatymų, kurie yra suderinti su Europos vertybėmis, kaip suformuluota ES sutartyje ar Europos

Konstitucijoje, pavyzdžiui – diskriminacijos draudimas, seksualinės orientacijos atžvilgiu. Minėtieji pagrindai nėra suformuoti antriniuose ES teisės šaltiniuose. Jei tokios Europinės vertybės priešingos nacionalinėms, kurios dar nepaveiktos Europos įstatymų, atsisakymas jas taikyti, remiantis nacionaline viešąja tvarka galėtų būti pateisinamas. Tokią poziciją iš dalies patvirtina ir pačio Reglamento aiškinamojo rašto 6 punktas⁷³, kuris numato, jog „...abipusio pripažinimo principas turėtų būti taikomas ir kitoms svarbioms kasdienio gyvenimo sritims, kurioms kol kas jis nėra taikomas, pavyzdžiui, paveldėjimui ir testamentams, tuo pačiu metu atsižvelgiant į valstybių narių teisės sistemas, įskaitant viešąją tvarką (*ordre public*), ir nacionalines tradicijas šioje srityje“, tai suteikia galimybę mastyti, jog Reglamente pripažįstamos individualios Valstybių narių teisės tradicijos ir viešosios tvarkos supratimas. Jeigu būtų laikomasi tokios prielaidos, Europos vertybės ir interesai galėtų būti ginami nuo užsienio teisės taikymo, tik tokia apimtimi, kiek tai įtvirtinta Europos reglamentuose ir direktyvose⁷⁴. Tačiau analizuojant aiškinamąjį raštą toliau, jo 57 straipsnyje nurodyta⁷⁵, jog „Vis dėlto teismai ar kitos kompetentingos institucijos neturėtų galėti taikyti viešosios tvarkos išimties, siekdami nepaisyti kitos valstybės teisės arba atsisakyti pripažinti (arba, atitinkamais atvejais, atsisakyti priimti) arba vykdyti kitoje valstybėje narėje priimtą teismo sprendimą, autentišką dokumentą arba teisminį susitarimą, jei tai prieštarautų Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijai, ypač jos 21 straipsniui, kuriuo draudžiama bet kokios formos diskriminacija;“ matoma, jog Reglamentas išskiria, bet kokios formos diskriminacijos draudimą, tačiau nors tai numatyta ES pagrindinių teisių chartijoje, nemažoje dalyje⁷⁶ Valstybių narių, santuoka tarp tos paties lyties asmenų draudžiama, todėl ateityje įmanoma situacija, jog į Valstybę narę kreipsis asmuo dėl privalomosios palikimo dalies, kai mirė tos paties lyties sutuoktinis ir jis tapo paveldėtoju, tačiau palikimas yra Valstybėje narėje, kuri nepripažįsta tos paties lyties santuokų. Tokiu atveju susidarytų pagrindas minėtajai Valstybei narei atsisakyti pripažinti taikyti kitos Valstybės narės teisę, remiantis tradiciniu šeimos institutu, kaip esmine vertybe. Taigi, atsirastų savotiška kolizija tarp Valstybės narės esminių vertybių ir ES esminių vertybių. Minėtuoju atveju, Valstybė narė

---

⁷³Europos Sąjungos oficialūs leidiniai. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 650/2012. L 201/107

⁷⁴Cf. Sylvaine Poillot Peruzzetto. *The exception of public policy in family law within the European legal system*, in: *International Family Law for the European Union* (eds. Johan Meeusen e.a.), Antwerpen/Oxford, 2007, p. 288.

⁷⁵Ibid.

⁷⁶Kaip numatyta ES fundamentalių teisių agentūros atliktame tyrime, kuris išspausdintas 2016 kovo 16 d., didžiausia problema homoseksualų atžvilgiu egzistuoja Bulgarijoje, Vengrijoje, Italijoje, Latvijoje, Lenkijoje, Rumunijoje ir Slovakijoje. Pabrėžiama, jog problema egzistuoja ir kitose Valstybėse narėse.

neturėtų teisės atsisakyti, taikyti kitos Valstybės narės teisės ir jeigu ir būtų atsisakoma, tai būtų vertinama kaip diskriminacija.

Tai, suprantama, kelia abejonių dėl šios doktrinos efektyvumo Reglamente. Tačiau, su atitinkamais pakeitimais ši doktrina netektų didžiosios dalies abejonių, kuriuos savaime iškelia bei sudarytų aiškų *ultimum remedium pagrindą*. Vienas iš pasiūlymų būtų apibrėžti pačią doktriną ir priimti apibrėžimą, kuris būtų pripažįstamas Europos lygiu. Taipogi, teigiamas žingsnis būtų Europos vertybių iškėlimas prieš nacionalines. Suprantama, šis pasiūlymas yra gan utopinis turint omenyje valstybių narių skirtumus ir norą išsaugoti identitetą bei politinės valios stoką, tačiau šiuo atžvilgiu būtų galima daryti išimtį, atsižvelgiant į tai, jog apart kelių probleminių klausimų, valstybių narių vertybės yra panašios. Taipogi, nors suprantama norint tai padaryti reikėtų peržiūrėti ES kaip organizacijos koncepciją, tačiau norint toliau vystyti ES ir užtikrinti progresą, galbūt toks žingsnis reikalingas. Priimus tokį pasiūlymą, vėlgi būtų užtikrintas teisinis tikrumas bei atsirastu skaidrumas, vertinant kokias atvejais galima taikyti viešosios tvarkos doktriną. Įdomus būdas išspręsti aptartas problemas, kaip nuroo Aurelio Lopez-Tarruella, būtų viešosios tvarkos doktrinos pakeitimas baigtiniu sąrašu aplinkybių leidžiančių atsisakyti taikyti atitinkamos valstybės teisės nuostatą. Suprantama, toks sąrašas turėtų vintisai atspindėti visos ES bendrijos viešąją tvarką⁷⁷.

Taigi, nors ši doktrina ir vertinta, kaip teigiama, tačiau tai kaip ji inkorporuota į Reglamentą yra problematiška ir kelia abejonių. Turėtų būti padaryti pakeitimai nustatantys vertybes, kurios būtų pripažįstamos visų valstybių narių, siekiant vientisumo šios doktrinos taikyme Reglamento atžvilgiu.

2.4. Teismo sąvoka pagal Reglamentą

Teismo sąvoka yra itin svarbi Reglamento atžvilgiu. Reglamente teismo sąvoka iš esmės skiriasi nuo „standartinės“ teismo sąvokos. Paprastai teismas suvokiamas kaip – tribunolas, dažnai vyriausybės institucija, su autoritetu spręsti teisinius ginčus tarp šalių ir atlikti teisingumo administravimą civiliniuose, baudžiamuosiuose ir administraciniuose santykiuose, pagal

---

⁷⁷ Aurelio Lopez-Tarruella. *The Public Policy Clause in the System of Recognition and Enforcement of the Brussels Convention. Issue 2-2000/01 The European Legal Forum. p. 122.*

galiojančias teises normas⁷⁸. Tuo tarpu Reglamento 3 straipsnyje pateiktas apibrėžimas nurodo, jog „Šiame reglamente terminas „teismas“ reiškia bet kokią teisminę instituciją ir visas kitas institucijas bei teisės specialistus, turinčius kompetenciją paveldėjimo klausimais, kurie vykdo teismines funkcijas arba vykdo veiklą vadovaudamiesi teisminės institucijos suteiktais įgaliojimais, arba vykdo veiklą prižiūrimi teisminės institucijos su sąlyga, kad tokios kitos institucijos ir teisės specialistai užtikrina nešališkumo garantijas ir visų šalių teisę būti išklaustytiems, ir su sąlyga, kad jų sprendimai pagal valstybės narės, kurioje jie vykdo veiklą, teisę: a) gali būti apskūsti teisminei institucijai arba jos peržiūrimi; ir b) turi panašią galią ir poveikį kaip ir teisminės institucijos sprendimas dėl to paties klausimo.“ Iš pateikiamo apibrėžimo Reglamente matoma, jog teismo sąvoka išplėsta nurodant, jog tai ne tik teisminės institucijos, bet ir kitos institucijos ir specialistai. Klausimas ar to reikėjo, kaip tai veiks reglamento atžvilgiu ir ko siekiama tokiu apibrėžimu?

Atsakant į išsikeltus klausimus, teismo apibrėžimo išplėtimas buvo būtinas šio Reglamento atžvilgiu. Kaip nurodoma Max Plancko Instituto atliktame tyrime⁷⁹ „Kaip nurodoma pačiame Palikimo Reglamente, jo veikimas tiesiogiai priklausomas nuo institucijų, kurios nėra teisminės.“ Su tuo sutinkama atsižvelgiant į tai, jog, kaip nurodoma Max Plancko instituto tyrime⁸⁰ remiantis ETT praktika⁸¹ paveldėjimo teisių patvirtinimas kaip veiksmas, kai tai susiję su paveldėjimo sertifikatu, gali būti ir nepriskiriamas teismams, todėl suprantama, jog neišplėtus teismo apibrėžimo būtų susiduriama su problemomis. Taipogi, paminėtina, jog kaip nurodoma Reglamento 20 aiškinamajame punkte⁸² – „šiuo reglamente turėtų būti atsižvelgta į įvairias sistemas, skirtas paveldėjimo klausimams nagrinėti, kurios taikomos valstybėse narėse. Taikant šį reglamentą terminas „teismas“ turėtų būti aiškinamas plačiai ir taikomas ne tik teismines funkcijas vykdantiems teismams tiesiogine šio žodžio prasme, bet ir notarams ar registravimo tarnyboms kai kuriose valstybėse narėse, kurie tam tikrais paveldėjimo klausimais vykdo

---

⁷⁸Walker, David (1980). *The Oxford companion to law*. Oxford:Oxford University Press. p. 301.

⁷⁹Max Planck Institute for Comparative and International Private Law. *Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate of Succession. Version of 26 March 2010 (to be published in Rabels Zeitschrift 74 (2010) issue 3)*. p. 34.

⁸⁰*Ibid.*, p. 34;

⁸¹ETT 19.10.1995, Byla C-111/94 (Job Centre No. 1), E.C.R. 1995, I-3361, para. 7; ETT 11.12.1997, Byla C-55/96 (Job Centre No. 2), E.C.R. 1997, I-7119, para. 7; ETT 10.7.2001, Byla C-86/00 (HSB-Wohnbau), NJW 2001, 3179, para. 12.; ETT 27. 4. 2006, Byla C-96/04 (Standesamt Niebüll), E.C.R. 2006, I-3561, para. 13;

⁸²Europos Sąjungos oficialusis leidinys. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 650/2012. L 201/107

teismines funkcijas, kaip antai teismai, ir notarams bei teisės specialistams, kurie kai kuriose valstybėse narėse vykdo su konkrečiais paveldėjimo atvejais susijusias teismines funkcijas, vadovaudamiesi teismo suteiktais įgaliojimais. Visiems šiame reglamente apibrėžtiems teismams turėtų būti privalomos šiame reglamente nustatytos jurisdikcijos normos. Priešingai, terminas „teismas“ neturėtų apimti valstybės narės neteisminių institucijų, kurios pagal nacionalinę teisę turi teisę nagrinėti paveldėjimo klausimus, pavyzdžiui, daugumoje valstybių narių notarai, jei jie, kaip yra įprasta, nevykdo teisminių funkcijų;“, kitaip tariant, tai tik patvirtina, instituto padarytas išvadas, jog dažnai teismines funkcijas vykdo ir kitos institucijos ar asmenys. Nors ir nuomonių, jog minėtasis apibrėžimas kels suderinamumo problemų⁸³, tačiau, manytina, toks požiūris nepagrįstas. Toks teiginys daromas, turint omenyje, jog pagal Reglamentą Valstybių narių teismai privalės pripažinti, bet kokio asmens ar institucijos sprendimus, kurie patenka į pagal Reglamento pateiktą teismo apibrėžimą. Todėl sunku argumentuoti, jog kils suderinamumo problemų atžvilgiu šiuo klausimu.

Taipogi verta atkreipti dėmesį, jog dažnai paveldėjimo klausimai išsprendžiami ne teisme, kyla klausimas ar tokiu atveju visų šalių pritarimu veikiantis notaras pvz. aiškinantis kas yra paveldėtojai arba derantis dėl palikimo padalijimo susitarimo, patenka į „teismo“ apibrėžimą, kaip numatyta Reglamento 4 straipsnyje. Manytina, jog tokiais atvejais notarai nebūtų suvaržomi Reglamento 4 straipsnio. Kitaip tariant jeigu šalys taikiai išsprendžia santykius notaro pagalba, nematomas pagrindas teismui įsikišti, tai turėtų būti daroma, tik jei nepavyksta taikiai susitarti dėl paveldėjimo klausimų. Šie teiginiai grindžiami Reglamento 34 aiškinamuoju punktu, kuriame numatyta, jog – „atsižvelgiant į tai, kad kai kuriose valstybėse narėse paveldėjimo klausimus gali nagrinėti neteisminės institucijos, pavyzdžiui, notarai, kuriems neprivalomos šiuo reglamentu nustatytos jurisdikcijos normos, negalima atmesti galimybės, kad skirtingose valstybėse narėse tuo pačiu metu gali būti inicijuotas taikus sprendimo ne teismo tvarka procesas ir pradėtas su tuo pačiu paveldėjimo atveju susijęs teismo procesas, arba inicijuoti du su tuo pačiu paveldėjimo atveju susiję taikūs sprendimo ne teismo tvarka procesai. Tokiu atveju susitarti dėl tolesnių veiksmų turėtų dalyvaujančios šalys, sužinojusios apie vienu metu vykdomus procesus. Jeigu joms nepavyksta susitarti, paveldėjimo klausimą turėtų nagrinėti ir sprendimą dėl jo priimti

---

⁸³Regulation N° 650/2012: *Some Open Issues* by Marta Requejo on February 28, 2013 [žiūrėta 2016 m. sausio 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://conflictoflaws.net/2013/regulation-no-6502012-some-open-issues/>>.

teismai, kurie turi jurisdikciją pagal šį reglamentą;“. Todėl manytina, jog notariai ir kitos institucijos įtrauktinos į „teismo“ apibrėžimą tik tais atvejais, kai jie vykdo teises funkcijas.

Apibendrinant, manytina, jog nors ir naudojamas platus termino „teismas“ apibrėžimas, tačiau šio Reglamento atžvilgiu tai reikalinga, siekiant užtikrinti skirtingų valstybių narių reguliavimo suderinamumą ir darnumą.

2.5. Valstybės narės ir trečiosios valstybės

Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo nurodo, jog trečioji šalis nėra valstybė narė, tuo pačiu, terminas valstybė narė apibūdina visas Valstybes nares, kurios yra ES sutarčių šalys. Reglamente nėra išskiriamas specifinis apibrėžimas „Valstybei narei“ ar „trečiajai valstybei“.

Daugelyje ES reglamentų, tokie apibrėžimai pateikiami, apribojant valstybės narės apibrėžimą, kaip tokios, kuri yra apribota atitinkamo reglamento. Pavyzdžiui reglamente Briuselis I, 1.3 straipsnyje nurodė, jog „terminas „Valstybė narė“ reiškia valstybes nares išskyrus Daniją.“ Panašiai reglamente Roma I, 1.4 straipsnyje nurodoma, jog „Šiame reglamente, terminas „Valstybė narė“ reikš Valstybes nares, kurioms šis Reglamentas taikomas. Tačiau, straipsniuose 3 (4) ir 7 terminas reikš visas Valstybes nares.“

Natūralu, kyla klausimų ar Danija, Airija ir Jungtinė Karalystė patenka į Valstybės narės apibrėžimą Reglamento atžvilgiu. Vienas iš galimų požiūrių šiuo klausimu yra, tas, jog visos trys valstybės yra Valstybės narės ES sutarčių tikslais, tą patvirtina ir Reglamento 82 bei 83 punktai, kuriuose nurodoma, jog „pagal prie Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo pridėto Protokolo Nr. 21 dėl Jungtinės Karalystės ir Airijos pozicijos dėl laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės 1 ir 2 straipsnius tos valstybės narės nedalyvauja priimant šį reglamentą ir jis joms nėra privalomas ar taikomas. Tačiau tai neturi poveikio Jungtinės Karalystės ir Airijos galimybei pranešti apie savo ketinimą pripažinti šį reglamentą po jo priėmimo pagal minėto protokolo 4 straipsnį;“ ir „pagal prie Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo pridėto Protokolo Nr. 22 dėl Danijos pozicijos 1 ir 2 straipsnius Danija nedalyvauja priimant šį reglamentą ir jis jai nėra privalomas ar taikomas.“. Taip aiškiai parodoma, jog visos trys valstybės yra Valstybės narės. Paskutinis Reglamento sakinytis „Šis reglamentas pagal Sutartis privalomas visas ir tiesiogiai taikomas valstybėse

narėse.“, gali būti interpretuotinas kaip įtraukiantis ir minėtąsias tris valstybes, kaip valstybes nares. Todėl Reglamentas apibrėžia šias tris valstybes kaip valstybes nares.

Pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo protokolus Nr. 21 bei Nr. 22⁸⁴, minėtosios trys šalys nebus apribotos ar pavaldžios Reglamento taikymui, tačiau kitos Valstybės narės neturi ekvivalenčių protokolų minėtiesiems 21 bei 22 Protokolams, todėl Reglamentas apribos visas likusias Valstybes nares. Iš Reglamento ir minėtų sutarčių analizės, akivaizdu, jog jeigu būtų norėta išskirti šias tris valstybes iš Valstybės narės apibrėžimo, tai būtų visiškai įmanoma. Iš esmės tai ir norėta padaryti, tačiau šis sprendimas buvo pakeistas. Reglamento originalus projektas, kaip buvo pasiūlyta Komisijos COM (2009) 154, įtraukė nuostatą 1.2 straipsnyje, jog „Šiame Reglamente „Valstybė narė“ reiškia visas Valstybes nares išskyrus Daniją, Jungtinę Karalystę ir Airiją“. Ši nuostata, kaip minėta buvo panaikinta Reglamento priėmimo procese ir nematoma oficialioje Reglamento versijoje (turima omenyje galutinę Reglamento versiją).

Labiausiai panašus pavyzdys paveldėjimo Reglamentui, turbūt yra Reglamentas dėl Bankroto bylų⁸⁵, kuris taikomas visoms Valstybėms narėms, išskyrus Daniją. Minėtajame Reglamente taipogi nėra jokio apibrėžimo, kuris atskirtų Daniją nuo Valstybės narės apibrėžimo. Išorinis Reglamento dėl Bankroto bylų vertinimas⁸⁶ nurodo, jog Danija turėtų būti laikoma trečiąja valstybe⁸⁷. Tačiau, privalu paminėti, jog nėra jokio autoriteto tokiam nurodymui. Todėl svarios reikšmės ši aplinkybė neturi, išskyrus tai, jog greičiausiai kitos Valstybės narės norėtų matyti, valstybes nares, kuriuos nėra Reglamento dalyvės, kaip trečiomis šalimis. Tokia pozicija gan suprantama, kadangi galima argumentuoti, jog vienodas pozicijų nustatymas tarp valstybių narių Reglamento atžvilgiu sudarytų nesąžiningas pozicijas tarp valstybių narių, kadangi susidarytų situacija, kai valstybės narės gali neprisiimti įsipareigojimų, tačiau reikalauti, jog kitos valstybės narės laikytusi įsipareigojimų pagal Reglamentą, kurio dalyvėmis yra. Suprantama, tokia situacija negatyvi, todėl šiame darbe laikomasi pozicijos, jog visgi siekiant aiškumo ir stengiantis išvengti papildomo darbo teismams aiškinantis ar laikyti Valstybę narę, kuri nepriklauso Reglamentui, Valstybe nare ar Trečiąja šalimi, Reglamente turėtų būti aiškiai apibrėžiamas statusas valstybių, kurios atsisakė dalyvauti Reglamente. Dar

---

⁸⁴*Treaty on European Union and the Treaty on the functioning of the European Union. COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION. Brussels, 30 April 2008 (OR. fr). 6655/1/08 REV 1; p. 378; p. 383.*

⁸⁵*Council regulation (EC) No 1346/2000 of 29 May 2000 on insolvency proceedings.*

⁸⁶*Brussels, 28/10/2011 JUST/A4/AR (2011).*

⁸⁷*Comments from Germany. p. 85.*

vienas galimas požiūris, jog minėtosios trys valstybės turėtų būti laikomos, kaip trečiosios šalys Reglamentu atžvilgiu, turint omenyje tai, jog reikalauti iš Valstybės narės pripažinti paveldėjimo sprendimą iš Valstybės narės, kuri atsisakė dalyvauti Reglamente (pavyzdžiui Airija arba Danija), būtų neprotinga, kai tuo pačiu Valstybė narė, kuri atsisakė dalyvauti Reglamente, neprivalėtų pripažinti paveldėjimo sprendimo iš Valstybės narės, kuri dalyvauja Reglamente. Minėtosios nuomonės laikomasi ir šiame darbe. Valstybės, kurios atsisakė dalyvauti Reglamente, turėtų būti laikomos trečiosiomis šalimis, kaip ir daugumoje kitų reglamentų, net jeigu tai neigiamai paveikia Reglamento vientisumą.

Atsižvelgiant, jog tai nebuvo padaryta, keliamas klausimas, kokios visgi to priežastys. Viena iš priežasčių galėtų būti, jog tokiu būdu norėta palikti „vietos“ minėtosioms trim šalims prisijungti prie Reglamento, po atitinkamo laiko tarpo. Tačiau, tokia priežastis mažai tikėtina, vien dėl to, jog pavyzdžiui Jungtinės Karalystės išsakytos pastabos, dėl jungiamojo faktoriaus nustatant jurisdikciją (įprastinės gyvenamosios vietos) bei „clawback“ doktrinos egzistavimo Reglamente, panašu, jog nebus keičiamos, o tai tik patvirtina, jog Jungtinė Karalystė nesiruošia prisijungti prie Reglamento. Galima samprotauto apie tai, jog tokiu būdu norėta išsaugoti vientisumą paveldėjimo santykių atžvilgiu Europos lygiu ir, jog Valstybių narių paveldėjimo teisė turėtų būti pripažįstama ir vykdoma visoje ES nesvarbu ar individualios Valstybės narės yra įpareigosotos pagal Reglamentą ar ne.

Apibendrinant, tai kas pasakyta, manytina, jog šis klausimas turėtų būti išspręstas arba Europos Teisingumo Teismo (toliau – ETT) sprendimu arba pakoreguojant Reglamentą ir aiškiai apibrėžiant – ar minėtosios trys valstybės narės laikomos trečiosiomis šalimis ar visgi Valstybėmis narėmis, Reglamento atžvilgiu.

2.6. Renvoi doktrina

Reglamente atsisakyta taikyti *renvoivalstybių* narių, kurios dalyvauja Reglamente atžvilgiu, tačiau numatyta norma leidžianti taikyti ją trečiųjų valstybių atžvilgiu, kaip numatyta Reglamento 34 straipsnyje:

„1. Šiame reglamente nustatytas bet kurios trečiosios valstybės teisės taikymas yra toje valstybėje galiojančių teisės normų, įskaitant jos tarptautinės privatinės teisės normas, taikymas, tiek, kiek tomis normomis numatytas *renvoi*:

- a) į valstybės narės teisę; arba
- b) į kitos trečiosios valstybės, kuri taikytų savo teisę, teisę.

2. Teisei, nurodytai 21 straipsnio 2 dalyje, 22 straipsnyje, 27 straipsnyje, 28 straipsnio b punkte ir 30 straipsnyje, netaikomas *renvoi*“.

Norint detaliau išanalizuoti priežastis, kodėl *renvoi* netaikoma valstybėms narėms, o tik trečiosioms šalims ir to galimas pasekmes ateityje, privalu apsibrėžti kas visgi yra *renvoi*.

Kaip nurodo Laura Liubertaitė savo Magistro darbe⁸⁸ „*Renvoi* – tai negatyvus kolizinių normų konfliktas: situacija, kada teismo vietos valstybės kolizinės taisyklės nurodo taikyti užsienio valstybės įstatymus (įskaitant ir tarptautinės privatinės teisės normas), o pastarieji savo ruožtu grąžina į *lex fori* arba nukreipia į trečiosios valstybės teisę“. Nors ir kaip toliau nurodoma darbe pateikiama sąvoka yra kontroversiška dėl nevienareikšmio jos terminų aiškinimo⁸⁹, šiame darbe pati doktrina nebus toliau analizuojama, o perteikiama kiek tai susiję su Reglamentu ir jo taikymu.

Svarbu pažymėti, jog rengiant Reglamentą *renvoi* atžvilgiu padarytas svarbus pakeitimas. Pasiūlyme pateiktame Komisijai 26 straipsnis nenumatė, jokios formos *renvoi* taikytinos Reglamento atžvilgiu, kaip ir kiti ES reglamentai susiję su taikytina teise (Roma I ir Roma II). Hagos konvencija paralelei išskyrė *renvoi* taikymą kaip bendrą taisyklę, tačiau 1989 m. Hagos Paveldėjimo Konvencija⁹⁰, vertindama paveldėjimo teisės apibrėžimą, priėmė išimtį šiai taisyklei ir sudarė galimybę taikyti *renvoi* vienu atveju, kaip numatyta ketvirtame šios konvencijos straipsnyje. Reglamente, manytina, pasiremta šiuo modeliu bei pridėta dar viena galimybė taikyti *renvoi*.

Pirmasis atvejis kai *renvoi* taikymas galimas pagal 34 straipsnio a punktą, apibrėžiamas kaip atvejis, kai taikytinos teisės taisyklė trečiosios šalies atžvilgiu nustatyta pagal Reglamentą, nurodo Valstybės narės teisės taikymą. Priežastis kuri leidžiama taikyti *renvoi* šiuo atžvilgiu yra dvilypė. Visų pirma, manytina, jog *renvoi* supaprastina ginčą nagrinėjančio teisėjo darbą, jei nukreipimas daromas į jo šalies teisę. Antra, tam tikrai atvejais *renvoi* sudaro galimybes Valstybės narės piliečiams išvengti valstybės teisės taikymo, kurios normos susijusios su paveldėjimu skiriasi nuo įtvirtintų ES. Tokiu atveju šis institutas atlieka papildomą rolę, nors

---

⁸⁸Laura Liubertaitė, *Renvoi principo problematika ir sprendimo būdai*. Vilniaus Universitetas. Vilnius, 2007, p. 11.

⁸⁹*Ibid.*, p. 11.

⁹⁰*Hague Convention on the Law Applicable to Succession to the Estates of Deceased Persons*. Hague, 1989.

galima manyti, skirtingą nuo išimties numatytos Reglamento 21 straipsnio 2 dalyje⁹¹. Toliau pateikiami pavyzdžiai taikant *renvoi* minėtuojų atveju.

- 1) Tarkim mirusysis yra Prancūzijos pilietis, kuris keletą metų gyveno Saudo Arabijoje kur jis turėjo darbo santykius. Prancūzijos teismas yra susijęs pagal Reglamento 10 straipsnio 1 dalį a punktą pagal kurį Jei palikėjo mirties dieną jo įprastinė gyvenamoji vieta nėra vienoje iš valstybių narių, valstybės narės, kurioje yra palikimo turtas, teismai vis dėlto turi jurisdikciją priimti sprendimą dėl viso palikimo paveldėjimo, jei: mirties dieną palikėjas turėjo tos valstybės narės pilietybę. Pagal Reglamentą Saudo Arabija greičiausiai būtų nustatoma, kaip įprastinė mirusiojo gyvenamoji vieta (daroma prezumcija, jog taip ir būtų), todėl būtų taikoma būtent Saudo Arabijos teisė. Saudo Arabija, kaip daugumą šalių su Islamo teise, numato, jog palikimo santykiai, kiek tai susiję su asmenimis, kurie nėra musulmonai ir yra užsieniečiai, sprendžiami jų nacionalinės teisės. Šiuo atveju *renvoi* suteikia galimybę taikyti Prancūzijos teisę, o ne Saudo Arabijos teisę. Būtent tokiais atvejais *renvoi* suteikia galimybę susijusiam teismui taikyti savo teisę ir, manytina, tai atitinka mirusiojo ir įpėdinių interesus.
- 2) Mirusysis yra Prancūzijos pilietis, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta buvo New Yorke. Jis paliko nekilnojamojo turto Prancūzijoje. New Yorko valstijos teisė, kaip nurodo Reglamentas pripažintų savo jurisdikciją kiek tai susiję su kilnojamuoju turtu ir taiko šia apimtimi savo teisę, tačiau nekilnojamo turto atžvilgiu remiasi Prancūzijos teise. Dalinis *renvoi* taikymas Prancūzijos teisės atžvilgiu turėtų būti priimtinas. Kaip ir jeigu atitinkamos trečiosios valstybės atveju, nekilnojami daiktai yra vienoje valstybėje narėje, o kilnojami daiktai kitoje. Tokiu atveju būtų taikoma *renvoi* į kiekvienos iš tų valstybių narių teisę, kiek tai susiję su objektais, kurie yra atitinkamoje valstybėje. Toks dvigubas *renvoi* taikymas turėtų būti priimtinas ir leidžiamas.

Antrasis atvejis kai *renvoi* taikymas galimas pagal 34 straipsnio b punktą, jei taikoma teisė nukreipia į kitos trečiosios šalies teisę, kuri taiko savo teisę. Tikslas šiuo atveju yra išvengti situacijos, kuri nėra ES viduje trikdyto, taikant Reglamentą. Tai numatyta ir Reglamento aiškinamojo rašto 57 punkte⁹² „šiuo reglamente nustatytų teisės kolizijos teisės normų taikymas

---

⁹¹Jei, išimties tvarka, pagal visas bylos aplinkybes aišku, kad mirties dieną palikėjas buvo akivaizdžiai glaudžiau susijęs su kita valstybe nei valstybė, kurios teisė būtų taikytina pagal 1 dalį, paveldėjimui taikytina teisė yra tos kitos valstybės teisė.

⁹²Europos Sąjungos oficialusis leidinys. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 650/2012. L 201/107.

gali lemti trečiosios valstybės teisės taikymą. Tokiais atvejais turėtų būti atsižvelgta į tos valstybės tarptautinės privatinės teisės normas. Jeigu tose normose numatytas *renvoi* į valstybės narės teisę arba į trečiosios valstybės, kuri paveldėjimui taikytų savo teisę, teisę, siekiant užtikrinti tarptautinį nuoseklumą toks *renvoi* turėtų būti pripažintas.“.

Iš atliktos straipsnio analizės galima išskirti vieną problemą susijusią su *renvoi* taikymu. Pagal straipsnio struktūrą 1 straipsnio dalis taikoma tik trečiosioms šalims. Pagal tai būtų galima daryti prielaidą, jog šis straipsnis netaikomas Valstybėms narėms, kurios nėra suvaržytos Reglamento ir todėl *renvoi* negalimas Airijos, Danijos ir Jungtinės Karalystės atžvilgiu į kitas Valstybes nares, jeigu visgi šios trys šalys bus laikomos Valstybėmis narėmis šio Reglamento atžvilgiu. Jeigu asmuo turintis nuolatinę gyvenamąją vietą Prancūzijoje mirtų Jungtinėje Karalystėje ir būtų nustatyta, jog ten buvo jo įprastinė gyvenamoji vieta, būtų galima argumentuoti, jog *renvoi* nebūtų taikomas pagal 34 straipsnį ir, jog tokiu atveju Prancūzija turėtų taikyti ne savo paveldėjimo teisę, o Jungtinės Karalystės. Minėtoji problema glaudžiai susijusi su neišspręstu klausimu dėl minėtų trijų valstybių statuso Reglamento atžvilgiu, todėl *renvoi* taikymas šiuo atžvilgiu yra iš esmės neaiškus. Norint pašalinti minėtąjį neaiškumą privalu įvertinti minėtų trijų valstybių narių statusą.

Apibendrinant šį skirsnį, galima teigti, jog *renvoi* doktrina nėra naujas reiškinys ES teisės normose. Nors ir ši doktrina kontroversiška dėl nevienareikšmio jos terminų aiškinimo, tačiau Reglamento atžvilgiu tai reikalinga Doktrina. Siekiant, jog šios normos taikymas būtų nedviprasmiškas privalu nustatyti aiškų Airijos, Danijos ir Jungtinės Karalystės statusą Reglamento atžvilgiu.

2.7. Europos paveldėjimo pažymėjimas

Reglamente viena iš svarbiausių priimtų normų yra Europos paveldėjimo pažymėjimas (toliau – Pažymėjimas). Toks teiginys daromas atsižvelgiant, jog sukurtas naujas teisinis „instrumentas“ sprendžiant paveldėjimo teisinius klausimus Europos lygiu. Pažymima, jog šią normą privalu išanalizuoti, turint omenyje, jog tai visiškai naujas darinys bei, jog šis „instrumentas“ bus taikomas visose Reglamentą taikančiose Valstybėse narėse.

Kaip nurodoma Paveldėjimo ir testamentų Žaliojoje knygoje⁹³ „Paveldėtojo statusas įrodomas įvairiais būdais priklausomai nuo teisinės sistemos. Svarbiausia paveldėtojams – sugebėti įrodyti savo teises, kad galėtų perimti jiems priklausantį paveldėtą turtą be papildomų formalumų. Jeigu įstatymų kolizija suderinta, yra visiškai įmanoma įvesti sertifikatą, kurio poveikis būtų vienodas visoje Bendrijoje. Tai neabejotinai sukurtų pridėtinę vertę.“Matoma, jog svarba Pažymėjimui suteikiama jau Žaliojoje knygoje. Su Pažymėjimo nauda sutinkama ir Max Plancko Instituto parengtame tyrime⁹⁴, kuriam nurodoma, jog paveldėtojai dažnai susiduria su situacija, kai jiems reikia įrodyti tam tikrus faktus, todėl tam tikro oficialaus dokumento, kuris patvirtintų tuos faktus turėjimas, didele apimtimi palengvintų palikėjui paveldėjimo procesą. Nors tokie sertifikatai egzistuoja daugelyje Valstybių narių, tačiau jie dažniausiai galioja tik tose valstybėse ir nors galima tai naudoti, kaip įrodymus, tačiau tai nėra pakankama įrodyti paveldėtojo statusą kitoje valstybėje⁹⁵. Todėl vieningo dokumento paruošimas Pažymėjimo forma, kuris būtų išduodamas ir pripažįstamas visose Valstybėse narėse be formalumų, pasitarnautų kaip teigiamai vertintinas dalykas. Minėtuosius tikslus Pažymėjimui iškelia ir Reglamento aiškinamasis raštas 67 punkte⁹⁶, kuriame nurodoma, jog „siekiant užtikrinti, kad tarpvalstybinio pobūdžio paveldėjimo klausimai Sąjungoje būtų sprendžiami greitai, sklandžiai ir veiksmingai, įpėdiniais, testamentinės išskirtinės gavėjams, testamentinio vykdymo arba palikimo administratoriams turėtų būti suteikta galimybė lengvai įrodyti savo statusą ir (arba) teises bei įgaliojimus kitoje valstybėje narėje, pavyzdžiui, valstybėje narėje, kurioje yra paveldimas turtas. Siekiant suteikti jiems šią galimybę, šiame reglamente turėtų būti numatyta sukurti vienodą pažymėjimą – Europos paveldėjimo pažymėjimą (toliau – pažymėjimas), kuris būtų išduodamas naudoti kitoje valstybėje narėje. Siekiant atsižvelgti į subsidiarumo principą, šis pažymėjimas neturėtų pakeisti valstybėse narėse panašiais tikslais naudojamų vidaus dokumentų;“. Vienas iš siekių pagal šį punktą yra užtikrinimas, jog Pažymėjimas nepakeis Valstybėse narėse naudojamų vidaus dokumentų. Kaip ir numatyta Reglamento 32 straipsnio

---

⁹³Europos Bendrijų Komisija. *Žalioji knyga: Paveldėjimai ir testamentai*. Briuselis, 01.03.2005. KOM(2005) 65 galutinis.

⁹⁴Max Planck Institute for Comparative and International Private Law. *Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate of Succession. Version of 26 March 2010 (to be published in *Rabels Zeitschrift* 74 (2010) issue 3); p. 117.*

⁹⁵*Ibid.*, p. 118.

⁹⁶Europos Sąjungos oficialusis leidinys. *Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 650/2012. L 201/107.*

trečioje dalyje „Pažymėjimu nepakeičiami valstybėse narėse panašiais tikslais naudojami vidaus dokumentai.“, taigi minėtasis tikslas, akivaizdu įgyvendintas, tačiau kyla klausimų dėl Valstybėse narėse išduodamų dokumentų ir Pažymėjimo tarpusavio santykio ir prioriteto vienas kito atžvilgiu. Šis prioriteto klausimas keliamas ir analizuojamas Maxo Plancko Instituto atliekamame tyrime⁹⁷, kuriame nurodoma, jog santykis tarp šių dokumentų nėra apibrėžtas Reglamente todėl neaiškus, tas pats teigtina apie situacijas, kai išduodami du Pažymėjimai, kuriam suteikiamas prioritetas neaišku. Tokie atvejai gali būti matomi praktikoje tik retais atvejais, kai teismas padaro klaidą, atsižvelgiant į tai, jog kompetencija išduoti Pažymėjimą paprastai turės vienos Valstybės narės teismai. Dviejų Pažymėjimo išdavimo atveju, turėtų suveikti 18 Reglamento straipsnis, kaip prevencinė priemonė. Atvejis, kai Valstybės narės teismas išduoda nacionalinį dokumentą ir tada Pažymėjimą abejotinas, teismai siekdami aiškumo savo sprendimuose, galima preziumuoti prieš išduodant Pažymėjimą, visų pirma atšauks nacionalinį dokumentą⁹⁸. Jeigu visgi išduodamas Pažymėjimas ir nacionalinis dokumentas arba dar vienas Pažymėjimas kitoje šalyje, savaime aišku, jog vienas iš teismų nukrypo nuo Reglamento⁹⁹. Siekiant išspręsti tokius atvejus Max Plancko Instituto atliktame tyrime siūloma arba įtraukti normą, kuri reguliuotų minėtuosius atvejus arba didesnio bendradarbiavimo tarp skirtingų Valstybių narių siekimas Europos paveldėjimo pažymėjimų registro pagalba¹⁰⁰. Nors ir galima galima galvoti apie kitokius sprendimo būdus, kaip prioriteto numatymas reglamente, numatant Pažymėjimo prioritetą santykiuose su kitomis šalimis, o nacionalinėje teisėje nacionalinio dokumento prioritetą. Tačiau tai neišspręstų dubliavimosi problemos Pažymėjimų atžvilgiu, todėl Instituto siūlomas sprendimo būdas efektyvesnis ir labiau priimtinas, kaip išsprendžiantis abi aptartas galimas problemas vienu būdu. Taigi, turėtų būti sukuriamas bendras registras leidžiantis teismams efektyviau tarpusavyje bendradarbiauti ir išvengti aptartų atvejų.

Kaip nurodoma Reglamento aiškinamojo rašto 69 punkte – „Pažymėjimo naudojimas neturėtų būti privalomas. Tai reiškia, kad asmenys, turintys teisę pateikti paraišką gauti pažymėjimą, to daryti neprivalėtų, o galėtų naudotis kitais dokumentais, numatytais šiame

---

⁹⁷Max Planck Institute for Comparative and International Private Law. *Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate of Succession. Version of 26 March 2010 (to be published in Rabels Zeitschrift 74 (2010) issue 3); p. 139.*

⁹⁸*Ibid.*, p. 140.

⁹⁹*Ibid.*, p. 140.

¹⁰⁰*Ibid.*, p. 140.

reglamente (teismo sprendimais, autentiškais dokumentais ir teisiniais susitarimais). Vis dėlto jokia institucija ar asmuo, kuriai (-iam) pateikiamas kitoje valstybėje narėje išduotas pažymėjimas, neturėtų turėti teisės reikalauti vietoj pažymėjimo pateikti teismo sprendimą, autentišką dokumentą ar teisinį susitarimą;“. Šiuo punktu, galima teigti, nustatomas prioritetas Pažymėjimui, nacionalinio dokumento atžvilgiu, kai kreipiamasi į kitos Valstybės narės teismą. Tačiau nepaliečiamas klausimas dėl prioriteto, žvelgiant į punkto struktūrą, susidaro įspūdis, jog nacionaliniu atžvilgiu Pažymėjimas prilyginamas nacionaliniui dokumentui ir skirtumo tarp jų nėra. Tokios pozicijos suformavimas, nėra neigiamas, tačiau jis ir nepateikia atsakymo į klausimus iškeltus ankstesnėje pastraipoje. Iš kitos pusės turint omenyje, jog šiuo metu egzistuoja Europos testamentų registrų centras, poreikio išskirti aptartą santykį nėra poreikio, juolab, kad didžioji dauguma duomenų gali būti prieinama elektroniniu būdu.

Viena iš galimų problemų susijusi su Pažymėjimu yra teisinių sąvokų tarp taikomos teisės ir Pažymėjimą išduodančios šalies teisės skirtumų. Nors šį atvejį iš dalies sprendžia Reglamento 69 straipsnio 2 dalis „Preziumuojama, kad pažymėjimas tiksliai patvirtina faktus, nustatytus pagal paveldėjimui taikytiną teisę arba pagal kitą konkrečioms faktams taikytiną teisę. Preziumuojama, kad asmuo, pažymėjime nurodytas kaip įpėdinis, testamentinės išskirtinės gavėjas, testamentinio vykdytojas ar palikimo administratorius, turi pažymėjime nurodytą statusą ir (arba) pažymėjime nurodytas teises arba įgaliojimus ir kad nėra jokių kitų sąlygų ir (arba) apribojimų, susijusių su tomis teisėmis arba įgaliojimais, nei nurodyta pažymėjime.“¹⁰¹, tačiau kyla klausimas, kaip visgi spręsti situaciją, kai taikytinos paveldėjimo teisės teisinės sąvokos yra nežinomos Pažymėjimą išduodančioje Valstybėje narėje. Tai galėtų būti ypač aktualu asmeniui, kuriam pagal kontinentinės teisės atitinkamą doktriną priklauso visas mirusiojo palikimas, bet palikimas yra anglo-amerikiečių teisės tradicijos šalyje, kur toji doktrina nežinoma. Tiesioginio sprendimo šiai problemai Reglamente nėra. Pagal Reglamento aiškinamojo rašto 16 punktą „Tuo tikslu galėtų būti naudojamos esamos teismo bendradarbiavimo civilinėse ir komercinėse bylose tinklomis, taip pat kitomis turimomis priemonėmis, kurios padeda suprasti užsienio teisę;“, tai galima suprasti kaip siūlymą pritaikyti tas teises sąvokas, kiek įmanoma labiau prie teisinių sąvokų, kurios yra panašios toje Valstybėje narėje. Tačiau, tai turėtų būti numatyta atskirai nacionalinėje tos šalies teisėje, kuri numato Reglamento taikymą toje šalyje. Suprantama kyla

---

¹⁰¹ *Europos Sąjungos oficialusis leidinys. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 650/2012. L 201/107.*

abejonių ar Reglamentas tai leidžia, tačiau galima manyti, jog tai vienintelis būdas spręsti minėtąją problemą be su tuo susijusių nacionalinių įstatymų harmonizavimo.

Kaip dar vieną su Pažymėjimu susijusią problemą galima identifikuoti tai, jog šiuo metu nėra vieningo testamentų registro apimančio visas Valstybes nares, kurios dalyvauja Reglamente. Šiuo metu veikiantis Europos Registrų ir testamentų asociacijos tinklas (toliau – ARERT) neapima visų Valstybių narių. Šiuo metu iš 28 valstybių narių ARERT apjungia 14 Valstybių narių ir Rusijos federacijos nacionalinius registrus. Tai savaime kelia klausimą kaip visgi išduoti Pažymėjimą jei gali egzistuoti testamentas valstybėje narėje, kuri nepriklauso ARERT, kaip notarui patikrinti tokiu atveju ar kažkur dar yra sudarytas testamentas. Kaip numatyta ir Max Planck instituto atliktame tyrime¹⁰² itin reali situacija, kai atskirų Valstybių narių teismai išduoda Sertifikatus, kas iš esmės sudaro koliziją tarp šių Pažymėjimų. Jeigu informacija skirtingų šalių išduotuose Sertifikatuose skiriasi susiduriama su situacija, kai Pažymėjimas neatlieka savo funkcijos kaip numatyta Reglamento 69 straipsnyje. Nors instituto atliktame tyrime ir siūloma numatyti atskirą normą steigiančią Europos Registrą šios idėjos atsisakyta. Tad visgi išlieka problema, kaipgi spręsti praktines problemas, kai galbūt tam tikroje šalyje, kuri nepriklauso ARERT, sudarytas testamentas, kaip tokią informaciją gauti. Kaip pavyzdį galima panaudoti Italiją, manykime, jog Italijoje sudarytas ir įregistruotas testamentas, tačiau atsižvelgiant į tai, jog ji nepriklauso ARERT Lietuvos notaras tikrindamas registrų sistemą, nematys minėtojo testamento. Galima teigti, jog tokiu atveju, vienintelis būdas išsiaiškinti ar atitinkamoje valstybėje, šiuo atveju Italijoje, egzistuoja registruotas testamentas yra teikti užklausą konkrečiam registru. Suprantama, toks būdas yra neabejotinai neefektyvus ir neekonomiškas, turint omenyje, jog įmanomi atvejai, kai neaišku, kurioje valstybėje narėje yra registruotas testamentas ir gali susidaryti situacija, kai reikia kreiptis į daugiau nei vieną nacionalinį registrą. Tačiau ar norint išduoti Pažymėjimą reikėtų ieškoti testamento visuose registruose, ar tai būtų proporcinga. Atsakymas į šį klausimą yra ir teigiamas ir neigiamas. Iš vienos pusės jei paveldėjimą priimančio asmens turi informacijos apie mirusį, kuri leistų manyti ar suvokti, jog atitinkamoje valstybėje mirusysis galėjo sudaryti testamentą, būtų protinga reikalauti, jog prieš išduodant Pažymėjimą būtų patikrinti minėtosios ar minėtųjų valstybių nacionaliniai registrai.

---

¹⁰²Max Planck Institute for Comparative and International Private Law. *Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate of Succession. Version of 26 March 2010 (to be published in *Rebels Zeitschrift* 74 (2010) issue 3); p. 139.*

Kita vertus paveldėjimą priimančioms asmenims neturint informacijos apie mirusiojo keliones ar gyvenimą užsienyje ar įtarimus, jog testamentas galėjo būti sudarytas kurioje nors Valstybėje narėje, būtų neprotinga reikalauti tikrinti kiekvienos šalies nacionalinį registrą. Taigi, notaras prieš išduodant Pažymėjimą visais atvejais turėtų patikrinti ARERT ir vertinti ar mirusysis galėjo sudaryti testamentą Valstybėje narėje, kuri nepriklauso ARERT, tai turėtų būti vertinama per informaciją suteikiama pavidėjimą priimančių asmenų, nors ir suvokiama, jog tokia informacija ne visais atvejais galima apibūdinti, kaip patikimą, tačiau atsižvelgiant į kitų faktorių, kurie leistų nustatyti aptartas aplinkybes, trūkumą, tai vertintina, kaip patikima informacija. Aprašytas pavyzdys ir iš jo sekantis sprendimas nėra tobuli ir neatstoja vieningo visų valstybių narių dalyvaujančių Reglamente registro idėjos, tačiau atsižvelgiant į esamą situaciją, tai galimai patogiausias būdas spręsti situaciją, kol ARERT dar neapima visų Valstybių narių, kurios dalyvauja Reglamente. Tai neigiamai vertinama situacija, kuri galimai sudarys keblumą ateityje Pažymėjimus išduodančioms institucijoms, tačiau šiuo metu, kitoks būdas išspręsti susidariusią problematiką nematomas.

Apibendrinant, galima teigti, jog nors ir Pažymėjimas yra teigiamas instrumentas, kuris suteiks nemažai naudos, tačiau Reglamente jis ne iki galo apibrėžtas, kiek tai susiję su prioritetu nacionalinių dokumentų atžvilgiu ir dvigubu Pažymėjimų išdavimu bei skirtingų teisinių sąvokų problematika. Žvelgiant į Pažymėjimo svarbumą, šios išskirtos problemos mažai reikšmingos, atsižvelgiant į tai, jog jos iškils tik išskirtiniais atvejais ir dažniausiai dėl to nekils klausimų.

3. PAVELDĖJIMAS VALSTYBĖSE NARĖSE, KURIOS NEPRISIJUNGĖ PRIE REGLAMENTO NR. 650/2012

Nors Reglamentu siekta suvienodinti paveldėjimo teisiniams santykiams taikytiną teisę visoje Europoje, tačiau dėl toliau paragrafe aptariamų priežasčių, keletas valstybių narių, o būtent Jungtinė Karalystė, Airija ir Danija, atsisakė prisijungti prie šio Reglamento. Keliamas klausimas, kodėl būtent taip pasielgė minėtosios valstybės narės, ar nebuvo įmanoma pasiekti kompromiso, ar galima teigti, jog pasiektas norimas vienodinimo lygis šioms valstybėms narėms atsisakius dalyvauti Reglamente ir kaip Reglamentas veiks jų atžvilgiu?

3.1. Danija

Visų pirma nagrinėjamos priežastys dėl Danijos atsisakymo dalyvauti Reglamente. Danijos pozicija pagal SESV Protokolą Nr. 22¹⁰³, kaip jau minėta anksčiau darbe, leidžia Danijai iš esmės nedalyvauti ES lygiu priimamų normų taikyme, kiek tai susiję su valstybės apsauga, pilietybe, policija ir teisingumu. Tačiau Danija neturi pasirinkimo ar dalyvauti tam tikrame individualiame reglamente ar direktyvoje, kuri priimama ES lygiu. Danija turi teisę atsisakyti savo pozicijos pagal Protokolą Nr. 22, tokiu atveju Danija galėtų pasirinkti dalyvauti visuose ES priimamuose teisės aktuose arba pasirinkti Jungtinės Karalystės ir Airijos poziciją, kuri leidžia dalyvauti individualiuose reglamentuose pagal pasirinkimą. Tačiau minėtoji aplinkybė tapo neaktuali po 2015 m. referendumo, kuriame atsisakyta pakeisti esamą Danijos poziciją ES priimamų teisės aktų atžvilgiu. Būtų sudėtinga nurodyta vieną priežastį kodėl referendume atsisakyta dalyvauti ES priimamuose teisės aktuose ir tuo pačiu Reglamente. Tačiau manytina, jog tai labiausiai susiję su nacionaliniu identitetu ir baime jį prarasti. Ši problema, manytina, egzistuoja kiekvienoje Valstybėje narėje, tik skiriasi galimybės ginti šią poziciją dėl valstybių ypatybių.

Taigi, nors Danija ir nedalyvauja šiame reglamente, tačiau yra galimybė, jog ateityje pasikeis jos pozicija ir bus sudaryta galimybė Danijai prisijungti prie individualių ES teisės aktų, viskas priklauso nuo Danijos piliečių.

---

¹⁰³*Treaty on European Union and the Treaty on the functioning of the European Union. COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION. Brussels, 30 April 2008 (OR. fr). 6655/1/08 REV 1; p. 383.*

3.2. Jungtinė Karalystė ir Airija

Analizuojant Jungtinės Karalystės ir Airijos priešastis dėl atsisakymo dalyvauti Reglamente, matoma panaši bei tuo pačiu skirtinga situacija dėl atsisakymo priešasčių. Pagal SESV Protokolą Nr. 21¹⁰⁴ kiek tai susiję su valstybės apsauga, laisve ir teisingumu Jungtinė Karalystė ir Airija turi teisę per tris mėnesius nurodyti ar jos sutinka, jog joms būtų taikomas atitinkamas Reglamentas ar Direktyva ar ne, atsisakius jos netenka teisės balsuoti dėl to teisės akto ir jis joms netaikomas. Tačiau išlieka galimybė prisijungti prie Reglamento ar Direktyvos taikymo vėlesnėje stadijoje. Nei Jungtinė Karalystė nei Airija nepareiškė norinčios dalyvauti Reglamento taikyme, taigi Direktyva joms netaikoma ir tiesiogiai jų neveikia.

Pagrindinės priešastys išreikštos Jungtinės karalystės dėl atsisakymo dalyvauti Reglamento taikyme susijusios su įprastinės gyvenamosios vietos institutu ir jo naudojimu, kaip jungiamuoju faktoriumi bei prievole gražinti dovanas (angl. „clawback“)¹⁰⁵.

Visų pirma kalbant apie įprastinės gyvenamosios vietos institutą Jungtinė Karalystė pateikė panašius argumentus ir abejones dėl šio instituto neapibrėžtumo, kurie pateikiami šio darbo antrajame skyriuje. 2009 metų pranešime dėl Reglamento¹⁰⁶ nurodyta, jog „Vienas jungiamasis faktorius tarp paveldėjimo ir taikytinos teisės sunkiai surandamas. Turi būti kompromisas tarp tinkamo jungiamojo faktoriaus suteikimo, tarp paveldėjimo ir jam taikomos teisės, ir užtikrintinumo suteikimo. Manoma, jog įprastinės gyvenamosios vietos sąvoka turėtų būti naudojama kaip pagrindas šiame pasiūlyme. Tai yra teisiškai įmanoma ir praktikoje būtina apibrėžti šią sąvoką. Piliečiams neturėtų būti naštos, siekiant išstbulinti sąvoką per bylinėjimąsi. Sąvoka turėtų, bent jau, tinkamu būdu apibrėžti darbuotojų padėtis kitose Valstybėse narėse ir tų asmenų, kurie išeina į pensiją kitoje Valstybėje narėje“. Taigi, išpateikiamos pranešimo ištraukos, galima daryti išvadą, jog Jungtinės Karalystės pozicija įprastinės gyvenamosios vietos atžvilgiu atspindi šio darbo padarytas išvadas įprastinės gyvenamosios vietos sąvokos atžvilgiu, dėl nepakankamo apibrėžtumo, teisinio tikrumo neužtikrinimo bei sąvokos apibrėžimo naštos

---

¹⁰⁴Treaty on European Union and the Treaty on the functioning of the European Union. COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION. Brussels, 30 April 2008 (OR. fr). 6655/1/08 REV 1; p. 378.

¹⁰⁵Atkreipiamas dėmesys, jog ši koncepcija anglų kalba kartais vadinama „clawback“, tą galima matyti ir Max Plancko Institut atliktame tyrime.

¹⁰⁶HOUSE OF LORDS; European Union Committee 6th Report of Session 2009–10; The EU's Regulation on Succession Report with Evidence; 2010, London. p. 21.

perkėlimo piliečiams bylinėjimosi keliu. Tokia Jungtinės Karalystės pozicija šiuo klausimu pagrįsta ir su ja, kaip jau minėta, sutinkama.

Antra, kalbant apie prievole grąžinti dovanas (toliau – „clawback“), kaip nurodyta Pranešime dėl Reglamento tai labiausiai „ginčytina“¹⁰⁷ problema Jungtinei Karalystei. Prielaida taikyti „Clawback“ atsiranda kai asmuo turintis teisę į privalomąją palikimo dalį, turi galimybę pareikalauti minėtosios palikimo dalies iš dovanų, kurios buvo dovanotos palikėjui dar esant gyvam¹⁰⁸. Pagrindinis „clawback“ tikslas išvengti palikėjo bandymų netenkinti paveldėtojų teisės į privalomąją palikimo dalį, perduodant savo turtą kitiems asmenims, šiam dar esant gyvam. Pagal dabartinio Reglamento 23 straipsnio antrosios dalies (i) punktą „clawback“ taikymo galimybė patenka į taikytinos teisės sritį, todėl būtų taikoma ir Jungtinėje Karalystėje jei taikoma teisė reikalautų taikyti „clawback“. Atsižvelgiant į tai, jog „clawback“ netaikoma Jungtinėje Karalystėje arba buvo taikoma ribota apimtimi¹⁰⁹ bei „clawback“ taikymo taisyklių skirtumus tarp Valstybių narių, tai sudarytų sudėtingas sąlygas taikyti šį institutą. Pranešime pateikiami pagrindiniai taisyklių skirtumai tarp Valstybių narių taikant „clawback“¹¹⁰:

- a) Terminas iki mirties, per kurį dovana gali būti dovanojama, nesudarant prielaidų ją vertinti „clawback“ atžvilgiu;
- b) Terminas per kurį prašymas taikyti „clawback“ gali būti pateikiamas;
- c) Ar „clawback“ gali būti taikomas tik prieš asmenis, kurie tiesiogiai gavo dovana ar ir prieš asmenis, kuriems ši dovana buvo perleista, perduota;
- d) Ar prašymas gali būti pateikiamas tik pačios dovanos grąžinimui ar ir piniginei kompensacijai;

Šie skirtumai, savaime suprantama, tik apsunkina šio instituto taikymą, todėl šio atžvilgiu Jungtinės Karalystės argumentai įtikinami ir suprantami. Pranešime taipogi išskiriami neigiami efektai, kuriuos sukeltų „clawback“¹¹¹ pagrindiniai negiami aspektai gali būti įvardinami, kaip – dovanojimo atvejų mažėjimas, dėl atsiradusio neaiškumo, sudėtingas kainos nustatymas, nuosavybės, kuri buvo padovanota atžvilgiu ir kiti.

---

¹⁰⁷*Ibid.*, p. 25.

¹⁰⁸*Ibid.*, p. 25.

¹⁰⁹*Ibid.*, p. 25.

¹¹⁰*Ibid.*, p. 25.

¹¹¹*Ibid.*, p. 26.

Taigi, Reglamentas Jungtinės Karalystės įvertintas kaip „žalingas“¹¹² jos interesams. Su pateikiamais argumentais, kurie lemia tokią išvadą galimai sutikti, ypač kalbant apie pozicija dėl įprastinės gyvenamosios vietos. Iš atliktos analizės matoma, jog atsisakymą dalyvauti Reglamentą lėmė pagrįsti nesuderinamumai ir neapibrėžtumai Reglamente. To pasekoje galėtų būti keliamas argumentuotas klausimas, kaip būtų nagrinėjami minėtieji klausimai kitose Valstybėse narėse. Tačiau atsižvelgiant į aplinkybę, jog atsisakyti dalyvauti Reglamente kitos Valstybės narės negali, toliau šiuo atžvilgiu nesamprotaujama.

---

¹¹²*Ibid.*, p. 28.

4. REGLAMENTO VERTINIMAS¹¹³

4.1. Reglamento probleminių aspektų vertinimas

Vertinant Reglamentą ir jo iškeltų tikslų įgyvendinimą, būtina detaliai pažvelgti į Reglamento išsikeltus tikslus. Remiantis Reglamento aiškinamojo rašto¹¹⁴ 7 ir 59 punktais Reglamento pagrindiniai tikslai – „sudaryti palankesnes sąlygas vidaus rinkai tinkamai veikti, šalinant kliūtis laisvam asmenų, kurie šiuo metu patiria sunkumų įgyvendindami savo teises tarpvalstybinio pobūdžio paveldėjimo atvejais, judėjimui. Europos teisingumo erdvėje piliečiai turi turėti galimybę iš anksto organizuoti paveldėjimą. Turi būti veiksmingai užtikrintos įpėdinių ir testamentinės išskirtinės gavėjų, kitų palikėjo artimųjų ir palikėjo kreditorių teisės; Užtikrinti valstybėse narėse priimtų teismo sprendimų paveldėjimo klausimais tarpusavio pripažinimą;“ šie tikslai iš esmės įgyvendinti ir minėtosios galimybės sudarytos, Valstybių narių, piliečiams, Pažymėjimo, didesnės pasirinkimo laisvės sudarymu nustatant taikytiną teisę savo palikimui, pagalba. Atliekant Reglamento analizę, net ir išskirti probleminiai aspektai nesudaro pagrindo Reglamentui neveikti, kitaip tariant, nors ir atsirado neaiškumų Reglamente, tačiau jie netrukdo jam funkcionuoti ir atlikti pagrindines numatytas funkcijas, aptartos problemos funkcionalumą sutrikdyti galėtų tik ypač sudėtingais ir išskirtiniais atvejais. Todėl, galima teigti, jog didžiąja apimtimi Reglamentas pasiekė tikslus, kuriuos išsikėlė.

Tačiau, nors ir minėtieji tikslai įgyvendinti, Reglamentas nebus taikomas trijose Valstybėse narėse. Šiuo atžvilgiu manytina nepasiektas svarbus tikslas, o būtent suvienodinti paveldėjimo teisiniams santykiams taikytiną teisę visoje ES. Galima mąstyti apie įvairias priežastis, kodėl šalys atsisakė dalyvauti Reglamente, tačiau laikomasi nuomonės, aprašytos trečioje šio darbo dalyje, jog Jungtinė Karalystė ir Airija atsisakė dalyvauti dėl probleminių nuostatų Reglamente (įprastiems gyvenamosios vietos atžvilgiu, „clawback“ taikymo atžvilgiu“), tuo tarpu Danija neturėjo galimybės pasirinkti dalyvauti ar ne, atsižvelgiant į 2015 metais vykusį referendumą, kuriame nubalsuota, nepriimti Jungtinės Karalystės modelio, dėl pasirinkimo, kuriuose Reglamentuose ar Direktyvose norima dalyvauti, kuriuose ne, kai tai susiję su valstybės

---

¹¹³Atkreipiamas dėmesys, jog vertinimas atliekamas tik tų problemų, kurios buvo išskirtos šiame darbe, kontekste.

¹¹⁴Europos Sąjungos oficialusis leidinys. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 650/2012. L 201/107.

apsauga, pilietybe, policija ir teisingumu. Privalu atkreipti dėmesį, jog nors ir šios trys Valstybės narės atsisakė dalyvauti Reglamento įgyvendinime, tačiau tų šalių piliečiai gali remtis Reglamentu, kiek tai susiję su palikimu, kuris yra kitose 25 Valstybėse narėse, kurios prisiėmė įsipareigojimus pagal Reglamentą.

Kalbant apie pasirinktą būdą siekti paveldėjimo teisiniams santykiams taikytinos teisės vienodinimo ES lygiu, kyla abejonių dėl pasirinkto būdo. Kaip nurodoma Žaliojoje knygoje dėl testamentų ir paveldėjimų¹¹⁵ „Siekiant palengvinti tarptautinių paveldėjimo klausimų sprendimą ir veiksmingai atsakyti į konkrečias piliečių problemas, Bendrijos priemonė turės išspręsti ir teisminių dokumentų bei neteisminių aktų (testamentų, notarinių ir administracinių dokumentų) pripažinimo klausimus. Kadangi neįmanoma visiškai suderinti valstybių narių materialinės teisės nuostatų, tenka veikti įstatymų kolizijos kontekste. Todėl Komisija mano, kad Bendrijos mastu nepavyks pasiekti jokios pažangos paveldėjimų srityje, kol nebus prioritetine tvarka išspręstas taikomo įstatymo klausimas.“ Pagrindinė abejonė iškyla dėl teiginio, jog „neįmanoma visiškai suderinti valstybių narių materialinės teisės nuostatų“, sunku sutikti su tokiu teiginiu atsižvelgiant į tai, jog egzistuoja idėja dėl Europos civilinio kodekso. Žaliojoje knygoje dėl sutarčių teisės¹¹⁶ kaip viena iš galimybių suvienodinti sutarčių teisę, pateikiama Europos civilinio kodekso idėja. Savaiame suprantama, paveldėjimo teisė, taipogi būtų reguliuojama šiame kodekse. Ši idėja galėtų būti įgyvendinama reglamento pagalba, tačiau į tokį pasiūlymą Valstybės narės linkusios vertinti neigiamai. Tokia pozicija suprantama, atsižvelgiant į tai, jog toks Europos civilinis kodeksas, būtų vienas didžiausių nukrypimų nuo egzistuojančių teisinių sistemų Valstybėse narėse bei didžiulio mąsto įsikišimas į kiekvienos valstybės narės teisinį autonomiškumą. Iš kitos pusės bendro kodekso priėmimas suteiktų pranašumą ES prekiaujant tarp valstybių narių bei būtų didžiulis žingsnis link unifikacijos pasiekimo teisinėje srityje. Nors yra tiek teigiamų, tiek neigiamų šio modelio aspektų, tačiau neigiami aspektai nusveria teigiamus, kaip vienas svarbiausių neigiamų aspektų leidžiančių kritikuoti šį modelį laikytina aplinkybė, jog įsigaliojus minėtajam kodeksui, visos problemos ir neigiami aspektai, kurie iškils, tik kodeksą taikant praktikoje, nebus ištaisomi neapibrėžtą terminą, atsižvelgiant į tai, jog reikės visų dalyvaujančių šalių bendro susitarimo dėl pakeitimo inkorporavimo. Taipogi kaip neigiamą

---

¹¹⁵Europos Bendrijų Komisija. *Žalioji knyga: Paveldėjimai ir testamentai*. Briuselis, 01.03.2005. KOM(2005) 65 galutinis.

¹¹⁶Green Paper from the Commission on policy options for progress towards a European Contract Law for consumers and businesses. 1 July 2010; COM(2010) 348 final.

apsektą galima įvardinti teisinio pagrindo trūkumą norint priimti tokį kodeksą, pagal SESV normas susidaro išpūdis, jog to nepavyktų padaryti. Galima minėti ir kitus neigiamus aspektus, kaip teisės aktų nesuderinamumas, skirtumai tarp kontinentinės teisės tradicijos šalių sistemų ir Anglo-amerikiečių teisės tradicijų šalių sistemų ir kt., tačiau aišku, jog siūlomas modelis nėra priimtinas. Nors tai ir pasakyta, tačiau Europos civilinio kodekso priėmimas, kaip antrinės teisės sistemos inkorporavimas, galėtų būti pateisinamas ir nesukeltų daugelio neigiamų pasekmių aprašytų ankščiau. Jeigu kodeksas veiktų šalia nacionalinių teisinių sistemų ir leistų vartotojams pasirinkti, kuri teisė taikoma tarp asmenų susiklostančiai teisei, galima preziumuoti, jog nesukeltu grėsmės valstybės suverenitetui. Taipogi tokiu būdu būtų sukuriama teisinė sistema, kuri turėtų „vietos“ tobulėti, turint omenyje, jog ji veiktų kaip antrinė arba tapati sistema, tai leistų šį kodeksą tobulinti taikant jį praktiškai, be grėsmės, jog atsiradusios spragos bus išnaudojamos, o procesas tai ištaisyti truks neapibrėžtą terminą. Kitaip tariant, tokiu būdu nebūtų reformuojama visų ES valstybių narių teisė vienu metu, bet būtų sudaromi pagrindai šiam procesui vykti ir tai manytina ir turėtų būti pagrindinis siekis šiuo atveju, atsižvelgiant į tai, jog Valstybės narės per daug neigiamai žvelgia į visišką savo nacionalinės teisės pakeitimą vienu „mostu“.

Taigi apibendrinant šį skyrių, ES galėjo vietoj paveldėjimo Reglamento siekti priimti bendrą ES civilinį kodeksą, kuriame būtų išspręsti tie patys klausimai bei kiti, tačiau atsižvelgiant į darbo apimtį, teisinio pagrindo trūkumą priimti tokį kodeksą bei daugumos Valstybių narių neigiamą požiūrį į tokį sprendimą, buvo pasirinktas paprastesnis, efektyvesnis ir greitesnis būdas išspręsti paveldėjimo santykiams taikytinos teisės klausimą. Taipogi, galima teigti, jog pagrindiniai Reglamentui keliami tikslai buvo įgyvendinti, nors ir nepasiektas suvienodinimas visoje ES, tačiau tai nesukelia problemų Reglamento veikimui.

4.2. Paveldėjimo teisiniams santykiams taikytinos teisės vienodinimo ateitis

Šio darbo temos kontekste, svarbu išnagrinėti ir ateities perspektyvas, kiek tai susiję su taikytina teise paveldėjimo santykiams bei pačio paveldėjimo teisės atžvilgiu bei kaip apsibrėžta įvade pateikti pasiūlymus esamoms Reglamento problemoms spręsti.

Visų pirma, mąstant apie ateitį paveldėjimo teisiniams santykiams taikytinos teisės vienodinimo atžvilgiu, galima gan pagrįstai teigti, jog tikslas pasiektas ir taikytina teisės klausimas suvienodintas, tačiau problema išlieka, jog tai pasiekta ne visose Valstybėse narėse.

Atsižvelgiant į tai pagrindinis tikslas trumpalaikės ateities perspektyvoje turėtų būti kompromisų pasiekimas su Jungtine Karalyste ir Airija dėl įprastinės gyvenamosios vietos apibrėžimo bei „clawback“ doktrinos taikymo. Įprastinės gyvenamosios vietos nepakankamo apibrėžimo atveju, įmanoma, jog Jungtinė Karalystė ir Airija neteks pagrindo kritikuoti šio apibrėžimo, kai ETT sprendimų pagrindu bus suformuota vieninga teismų praktika suformuojanti šio apibrėžimo ribas, atsižvelgiant į tai, jog buvo kritikuojamas tik pats apibrėžtumo nepakankamumas. Alternatyviai, ES įstatymų leidėjas turėtų imtis iniciatyvos ir papildyti Reglamentą įprastinės gyvenamosios vietos konkrečiu apibrėžimu ir aplinkybių, kurios privalo būti vertintinos bei kurios aplinkybės galėtų būti vertintinos, kaip antrinės arba situacinės. Danijos atžvilgiu, vienintelė galimybė bandyti šviesti visuomenę ir skatinti teigiamas pažiūras į ES kaip visumą. Toks teiginys daromas atsižvelgiant į tai, jog Danijos vyriausybė būtų linkusi dalyvauti Reglamento taikyme, tačiau tam, jog tai įvyktų privalu referendumo būdu pakeisti pozicija pagal SESV Protokolą Nr. 22¹¹⁷.

Ilgalaikės ateities perspektyvoje pagrindinis tikslas turėtų būti identifikavimas didžiausių skirtumų tarp valstybių narių, kiek tai susiję su paveldėjimo teise ir to harmonizavimas naudojant direktyvas. Atkreipiamas dėmesys, jog tai turėtų būti daroma minimalaus harmonizavimo būdu, kitaip būtų sulaukiama neigiamos reakcijos iš valstybių narių. Harmonizavimo tikslas šiuo atžvilgiu turėtų būti skirtingų nacionalinių teisės sistemų vienodinimas, siekiant sudaryti pagrindą atsirasti bendram ES civiliniam kodeksui, kurio vienas iš skyrių neišvengiamai taptų paveldėjimo teise. Nors minėtoji pozicija, neabejotinai kritikuotina, tačiau pagrindinis ES tikslas, preziuruojama yra vienybė ir bendros sistemos sukūrimas, siekiant gerovės visiems Valstybių narių piliečiams, turint skirtingas nacionalines teises sistemas, sukeliama sunkumų tiek prekyboje tiek santykiuose tarp skirtingų Valstybių narių piliečių. Sprendimas šiai situacijai, kaip argumentuojama 4 šio darbo dalyje, preziuruojama galėtų būti ES teisės ir bendro civilinio kodekso sugretinimas su nacionaline teise, leidžiant piliečiams rinktis, kokiems santykiams,

---

¹¹⁷*Treaty on European Union and the Treaty on the functioning of the European Union. COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION. Brussels, 30 April 2008 (OR. fr). 6655/1/08 REV 1; p. 383.*

koku civiliniu kodeksu remtis. Toks modelis preziumuojama, susilauktų mažiau kritikos ir būtų priimtinesnis Valstybėms narėms, kurioms ypač svarbus nacionalinis identitetas.

Kalbant apie problemas identifikuotas ir siūlomus sprendimo būdus šioms problemoms, privalu pažymėti, jog siūlomi sprendimai yra tik vieni iš galimų, kurie preziumuojama yra optimaliausi.

- Įprastinės gyvenamosios vietos nepakankamas apibrėžimas – šiai problemai galimi du sprendimo būdai. Pirmasis, palikti šią sąvoką apibrėžti ETT ir laukti suformuojamos praktikos šiuo atžvilgiu. Antrasis, papildyti Reglamentą sąvokos apibrėžimu. Pirmasis atvejis, argumentuotina, jog nepriimtinas, atsižvelgiant į tai, jog ši našta nepagrįstai „kristų“ ant piliečių pečių, kurie turėtų aiškintis šį klausimą teisme, patiriamos išlaidos šiuo atžvilgiu sunkiai pateisinamos. Antrasis būdas, argumentuotina, jog sąžiningesnis piliečių atžvilgiu, o būtent ES įstatymo leidėjo iniciatyva priimamas papildymas su konkrečiu įprastinės gyvenamosios vietos sąvokos apibrėžimu. Siūlytina teikti tokį apibrėžimą – Įprastinė gyvenamoji vieta, tai vieta kurioje asmuo, fiziškai gyveno atitinkamą laiko tarpą, kuris yra pakankamas susiformuoti socialiniams santykiams su valstybe bei aplinka ir ta vieta, asmens, laikoma jo socialinių ir šeimos interesų centru, su interesu ten nuolatos gyventi.
- *Renvoi* doktrina – problema iškyla taikant šią doktriną Danijos, Airijos ir Jungtinės Karalystės atveju, dėl neaiškios Reglamento pozicijos jų identifikavimo atžvilgiu – ar jos Valstybės narės ar trečiosios valstybės Reglamento atžvilgiu. Problemos siūlytinas sprendimas, Reglamento papildymas nustatant, jog šios trys Valstybės narės laikomos trečiosiomis šalimis kiek tai susiję su Reglamentu.
- *Forum necessitatis* doktrina – problema šios doktrinos atžvilgiu yra dvejopa, viena vertus neaiški termino „pakankamai susijusi“ apimtis, kita vertus abejotina nauda numatyti šią doktriną Reglamente. Siekiant išvengti šių problemos aspektų, siūloma, papildyti Reglamentą, nurodant, jog šis klausimas paliekamas spręsti jurisdikciją turintiems nacionaliniams teismams.
- Viešoji tvarka (*ordre public*) – problema šiuo atžvilgiu iškyla dėl neaiškių vertybių, kurios būtų laikomos, kaip pakankamos atsirasti pagrindui taikyti šią doktriną. Siekiant šią problemą išspręsti siūloma – nustatanti vertybes apimančias

ir problematiškas vertybes, kurios būtų pripažįstamos visų valstybių narių, siekiant vientisumo šios doktrinos taikyme Reglamento atžvilgiu.

- Valstybės narės ir trečiosios valstybės apibrėžimas – tiek problema, tiek jos sprendimas atspindi *Renvoi* doktrinos punkte – Problemos siūlytinai sprendimas, Reglamento papildymas nustatant, jog šios trys Valstybės narės laikomos trečiosiomis šalimis kiek tai susiję su Reglamentu.

Apibendrinant šį skyrių, ateities perspektyvos paveldėjimo teisės atžvilgiu gan aiškios ir turėtų būti sistemingai siekiamos ES įstatymo leidėjo, vadovaujantis pateiktais pasiūlymais šiame skyriuje. Taipogi turėtų būti atsižvelgiama į pateiktas Reglamento problemas, suprantama išryškintų problemų sprendimų būdai pateikiami šiame darbe nėra vieninteliai galimi ir turėtų būti traktuojami, kaip labiau rekomendaciniai ir išryškinantys problemiškumą.

IŠVADOS

1. Vienodinant privatinę teisę ES lygiu pasirinkta harmonizacija, kaip optimaliausias būdas. Paveldėjimo santykiams taikytinos teisės atžvilgiu, taipogi pasirinktas unifikacijos kelias priimant Reglamentą Nr. 650/2012, toks pasirinkimas laikytinas efektyviausiu, turint omenyje poreikį šios srities reguliavimui atsirasti. Harmonizavimas šiuo konkrečiu atveju, preziumuojama būtų netinkamas dėl direktyvų savybių, o būtent, jog taikant minimalų harmonizavimą nepasiekiamas norimas vienodinimo lygis, atsiranda pagrindas nuokrypiams. Maksimalaus harmonizavimo atveju, preziumuojama, jog priimtinas būdas, tačiau per siauras, santykių, kuriuos reikalinga sureguliuoti šiuo atveju, atžvilgiu.
2. Atlikus Reglamento analizę matoma, jog probleminių klausimų neišvengta. Vietos tobulėti šiuo atžvilgiu Reglamentui egzistuoja. Pagrindiniai probleminiai klausimai išryškinti šiame darbe:
  - Įprastinės gyvenamosios vietos nepakankamas apibrėžimas – šiai problemai galimi du sprendimo būdai. Pirmasis, palikti šią sąvoką apibrėžti ETT ir laukti suformuojamos praktikos šiuo atžvilgiu. Antrasis, papildyti Reglamentą sąvokos apibrėžimu. Pirmasis atvejis, argumentuotina, jog nepriimtinas, atsižvelgiant į tai, jog ši našta nepagrįstai „kristų“ ant piliečių pečių, kurie turėtų aiškintis šį klausimą teisme, patiriamos išlaidos šiuo atžvilgiu sunkiai pateisinamos. Antrasis būdas, argumentuotina, jog sąžiningesnis piliečių atžvilgiu, o būtent ES įstatymo leidėjo iniciatyva priimamas papildymas su konkrečiu įprastinės gyvenamosios vietos sąvokos apibrėžimu.
  - *Renvoi* doktrina – problema iškyla taikant šią doktriną Danijos, Airijos ir Jungtinės Karalystės atveju, dėl neaiškios Reglamento pozicijos jų identifikavimo atžvilgiu – ar jos Valstybės narės ar trečiosios valstybės Reglamento atžvilgiu.
  - *Forum necessitatis* doktrina – problema šios doktrinos atžvilgiu yra dvejopa, viena vertus neaiški termino „pakankamai susijusi“ apimtis, kita vertus abejotina nauda numatyti šią doktriną Reglamente. Siekiant išvengti šių problemos aspektų, siūloma, papildyti Reglamentą, nurodant, jog šis klausimas paliekamas spręsti jurisdikciją turintiems nacionaliniams teismams.

- Viešoji tvarka (*ordre public*) – problema šiuo atžvilgiu iškyla dėl neaiškių vertybių, kurios būtų laikomos, kaip pakankamos atsirasti pagrindui taikyti šią doktriną. Siekiant šią problemą išspręsti siūloma – nustatanti vertybes apimančias ir problematiškas vertybes, kurios būtų pripažįstamos visų valstybių narių, siekiant vientisumo šios doktrinos taikyme Reglamento atžvilgiu.
  - Valstybės narės ir trečiosios valstybės apibrėžimas – problema iškyla dėl neaiškios Reglamento pozicijos Airijos, Jungtinės Karalystės ir Danijos identifikavimo atžvilgiu – ar jos Valstybės narės ar trečiosios valstybės Reglamento atžvilgiu.
3. Pagrindiniai Reglamento keliami tikslai dėl palankesnių sąlygų vidaus rinkai tinkamai veikti sudarymo, kliūčiųšalinimo laisvam asmenų judėjimui užtikrinti, veiksmingo įpėdinių ir testamentinės išskirtinės gavėjų, kitų palikėjo artimųjų ir palikėjo kreditorių teisių užtikrinimo bei Valstybėse narėse priimtų teismo sprendimų paveldėjimo klausimais tarpusavio pripažinimo užtikrinimo, įgyvendinti, atsižvelgiant į Reglamento platų mastą bei išskirtų problemų sukeltas pasekmes, kurios iš esmės, netrukdo Reglamentui įgyvendinti šiuos išskeltus tikslus. Vienintelis neįgyvendintas reglamento tikslas pasiekti paveldėjimo teisiniams santykiams taikomos teisės suvienodinimas ES lygiu, tačiau manytina, tai netrukdytų veikti Reglamentui.
  4. Pasirinktas vienodinimo kelias parengiant Reglamentą, preziumuojama, buvo optimaliausias atsižvelgiant į galimas neigiamas Valstybių narių reakcijas, jeigu būtų bandoma paveldėjimo teisiniams santykiams teisės klausimą išspręsti bendrame ES civiliniame kodekse, kartu su kitomis sritimis, kurios turėtų būti vienodinamos ES lygiu.
  5. Ilgalaiškės ir trumpalaikės perspektyvos atžvilgiu ES įstatymų leidėjas, turėtų aktyviai siekti išspręsti išskirtas problemas šiame darbe, suprantama, nebūtinai siūlomais būdais. Taipogi privalu toliau siekti tolimesnio vienodinimo ES lygiu, ne vien paveldėjimo teisiniams santykiams taikytinos teisės atžvilgiu, bet ir apskritai paveldėjimo teisės vienodinimo atžvilgiu bei privatinės teisės atžvilgiu. Tai galėtų būti pasiekama bendru ES civiliniu kodeksu, tačiau tokia ateities perspektyva blanki.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai:

1. Official Journal of the European Communities. Action plan of the council and the commission on how best to implement the provisions of the treaty of amsterdam on an area of freedom, security and justice, C 19/1, 1999. 41 (c);
2. Official Journal of the European Communities. 1968 Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters (consolidated version), 98/C 27/01 1968;
3. Official Journal of the European Communities. Action plan of the council and the commission on how best to implement the provisions of the Treaty of Amsterdam on an area of freedom, security and justice, C 19/1, 1999.1.23;
4. Europos Sąjungos oficialusis leidinys. Hagos programa: laisvės, saugumo ir teisingumo stiprinimas europos sąjungoje, 2005/C 53/01;
5. Europos Sąjungos oficialusis leidinys. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 650/2012, L 201/107;
6. Convention du 12 juin 1902 pour régler la tutelle des mineurs;
7. Žalioji knyga, Dėl Tarybos Reglamento (EB) Nr. 44/2001 Dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo peržiūros, KOM (2009) 175 galutinis;
8. Treaty on European Union and the Treaty on the functioning of the European Union. COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION. Brussels, 30 April 2008 (OR. fr). 6655/1/08 REV 1;
9. Council regulation (EC) No 1346/2000 of 29 May 2000 on insolvency proceedings;
10. Brussels, 28/10/2011 JUST/A4/AR (2011);
11. Hague Convention on the Law Applicable to Succession to the Estates of Deceased Persons. Hague, 1989;
12. Green Paper from the Commission on policy options for progress towards a European Contract Law for consumers and businesses. 1 July 2010; COM(2010) 348 final;

Specialioji literatūra:

1. Paul B. Stephan. The Futility of Unification and Harmonization in International Commercial Law. Working Paper No. 99-10, 1999;
2. Valerija Vaitkevičiūtė. Tarptautinių žodžių žodynas (4-as pataisytas ir papildytas leidimas). 2007;
3. Prof. Dr. K. L. Bhatia. Textbook on Legal Language and Legal Writing. 2010;
4. Mary Garvey Algero. In Defense of Forum Shopping: A Realistic Look at Selecting a Venue. Nebraska Law Review; Volume 78 ; Issue 1 Article 5, 1999;
5. Max Planck Institute for Comparative and International Private Law. Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate of Succession. Version of 26 March 2010 (to be published in *Rabels Zeitschrift* 74 (2010) issue 3);
6. Dicey and Morris. Conflict of Laws. 1980; 10th ed.;
7. Collins Dictionary of Law. 2006. W.J. Stewart;
8. Graveson, Conflict of Laws; 7th ed., 1974;
9. JAMES J. FAWCETT, General Report, in DECLINING JURISDICTION IN PRIVATE INTERNATIONAL LAW: REPORTS TO THE XIVTH CONGRESS OF THE INTERNATIONAL ACADEMY OF COMPARATIVE LAW 1, 10 (James J. Fawcett ed., 1995);
10. Monrad G. Paulsen & Michael I. Sovern, Public Policy in the Conflict of Laws, 56 Col. L.Rev. 969-1016 (1956);
11. J.P. Verheul, De openbare orde als tweesnijdend zwaard, inaugural lecture, Leyden 1978;
12. Henri Batiffol & Paul Lagarde, Droit international privé, Volume I, 8th ed., Paris 1993;
13. Cf. Sylvaine Poillot Peruzzetto, The exception of public policy in family law within the European legal system, in: International Family Law for the European Union (eds. Johan Meeusen e.a.), Antwerpen/Oxford, 2007;

14. Walker, David (1980). *The Oxford companion to law*. Oxford:Oxford University Press;
15. Laura Liubertaitė, *Renvoio principo problematika ir sprendimo būdai*. Vilniaus Universitetas. Vilnius, 2007;
16. HOUSE OF LORDS; European Union Committee 6th Report of Session 2009–10; *The EU's Regulation on Succession Report with Evidence*; 2010, London;
17. European Commission. Impact assessment. Accompanying document to the Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. Brussels, 2010.12.14. SEC(2010) 1547 final;
18. Aurelio Lopez-Tarruella. *The Public Policy Clause in the System of Recognition and Enforcement of the Brussels Convention*. Issue 2-2000/01 *The European Legal Forum*;

Praktinė medžiaga:

1. *The Bremen v. Zapata Off-Shore Co.* 407 U.S. 1 (1972);
2. *Mitsubishi v. Soler Chrysler-Plymouth* 473 U.S. 614 (1985);
3. *Carnival Cruise Lines, Inc. v. Shute* 499 U.S. 595 (1991);
4. *Vimar Seguros y Reaseguros, S. A. v. M/V Sky Reefer* 515 U.S.528 (1995);
5. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2009 m. balandžio 2 d., sprendimas byloje C-523/07;
6. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2010 m. gruodžio 22 d., sprendimas byloje C-497 PPU *Barbara Mercredi v. Richard Chaffe*;
7. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2014 m. spalio 9 d., sprendimas byloje C-376/14 PPU *C v. M*;
8. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas 2009 m. spalio 6 d., sprendimas byloje C-133/08 *Intercontainer Interfrigo SC (ICF) v. Balkenende Oosthuizen BV, MIC Operations BV*;
9. *Richardson v. Mellish*, 2 Bing. 228 [1824]; 34 All ER 258 [1824], per Burrough J.
10. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1995 m. spalio 19 d., sprendimas byloje C-111/94 (*Job Centre No. 1*), E.C.R. 1995, I-3361, para. 7;

11. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1997 m. gruodžio 11 d., sprendimas byloje C-55/96 (Job Centre No. 2), E.C.R. 1997, I-7119, para. 7;
12. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2001 m. liepos 10 d., sprendimas byloje C-86/00 (HSB-Wohnbau), NJW 2001, 3179, para. 12.;
13. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2006 m. balandžio 27 d., sprendimas byloje C-96/04 (Standesamt Niebüll), E.C.R. 2006, I-3561, para. 13;

Elektroniniai dokumentai:

1. Prof. Arnaud Nuyts; Liederkerke; Wolters; Waelbroeck; Kirkpatrick. STUDY ON RESIDUAL JURISDICTION. GENERAL REPORT (FINAL VERSION DATED 3 SEPTEMBER 2007). [žiūrėta 2016 m. vasario 29 d.]. Prieiga per internetą: < http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_residual_jurisdiction_en.pdf >;
2. Study on Residual Jurisdiction, 2007 . Report for Portugal. [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: < http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_resid_jurisd_portugal_en.pdf >;
3. Study on Residual Jurisdiction, 2007. Report for Poland. [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: < http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_resid_jurisd_poland_en.pdf >;
4. Study on Residual Jurisdiction, 2007. Report for Romania. [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: < http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_resid_jurisd_romania_en.pdf >;
5. Study on Residual Jurisdiction, 2007 . Report for Belgium. [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: < http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_resid_jurisd_belgium_en.pdf >;
6. Study on Residual Jurisdiction, 2007 . Report for Austria. [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: < http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_resid_jurisd_austria_en.pdf >;
7. Study on Residual Jurisdiction, 2007 . Report for Portugal. [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: < http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_resid_jurisd_portugal_en.pdf >;

8. Study on Residual Jurisdiction, 2007 . Report for Netherlands. [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <
http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_resid_jurisd_netherlands_en.pdf >;
9. Study on Residual Jurisdiction, 2007 . Report for Germany. [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <
http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_resid_jurisd_germany_en.pdf >;
10. Treaty of Maastricht on European Union. 1993. [žiūrėta 2016 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <
http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaty_on_european_union/treaty_on_european_union_en.pdf>.
11. Treaty of Amsterdam amending the treaty on European Union, the treaties establishing the European communities and certain related acts, 1997 [žiūrėta 2016 m. vasario 16 d.]. Prieiga per internetą: <
<http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>>.
12. Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės taikymo sprendžiant jurisdikcijos nustatymo klausimą šeimos bylose apžvalga. Pritarta 2015 m. gruodžio 2 d. Civilinių bylų skyriaus teisėjų pasitarime [žiūrėta 2016 m. sausio 20 d.]. Prieiga per internetą: <
http://www.lat.lt/download/1387/jurisdikcija_seimos_bylose_apzvalga_i_dalis.docx >.
13. Regulation N° 650/2012: Some Open Issues by Marta Requejo on February 28, 2013 [žiūrėta 2016 m. sausio 22 d.]. Prieiga per internetą: <
<http://conflictoflaws.net/2013/regulation-no-6502012-some-open-issues/>>.

SĄNTRAUKA

Magistro darbo tema - Paveldėjimo santykiams taikytinos teisės vienodinimas Europos Sąjungoje. Magistrinio darbo tikslas yra atsakyti, kaip Reglamentas paveikė paveldėjimo santykiams taikomą teisę Europos Sąjungoje, tuo pačiu siekiama atskleisti ar pasiektas norimas harmonizacijos lygis bei kodėl priimtos būtent tokios normos siekiant paveldėjimo santykiams taikytinos teisės vienodinimo Europos sąjungoje. Darbe plačiai nagrinėjami apsibrėžti probleminiai Reglamento aspektai vertinant juos bei pasiūlant alternatyvas ar sprendimo būdus.

Pirmoje darbo dalyje yra aptariamas pasirinktas būdas vienodinti Europos Sąjungos privatinę teisę bei paveldėjimo teisę, analizuojama, kokia pasirinkto būdo nauda, galimos alternatyvos ir priešastys. Kitaip tariant pirmosios darbo dalies tikslas yra išnagrinėti ir pateikti pagrįstą poziciją dėl pasirinkto būdo vienodinant paveldėjimo santykiams taikytiną teisę Europos Sąjungoje.

Antroje darbo dalyje atliekama išskirtų Reglamento probleminių aspektų analizė siekiant atskleisti Reglamento problematiką. Šios analizės tikslas yra atskleisti galimas praktines problemas ateityje, galimas jų pasekmes, nustatyti ar iškelti Reglamento tikslai visgi galės sėkmingai, be papildomų problemų, būti įgyvendinami ateityje. Šioje darbo dalyje taipogi siekiama pateikti, galimus sprendimus analizuojamiems probleminiams aspektams, aprašant galimas hipotetines situacijas ir pateikiant argumentuotas pozicijas dėl galimų jų sprendimo būdų.

Trečiojoje darbo dalyje nagrinėjama problematika susijusi su Jungtinė Karalystė, Airija ir Danija, kurios atsisakė prisijungti prie Reglamento. Analizuojama kodėl būtent taip pasielgė minėtosios valstybės narės bei kaip Reglamentas jas paveiks.

Ketvirtojoje darbo dalyje atliekamas sisteminis Reglamento vertinimas, siekiant atskleisti kaip jis funkcionuos su aptartomis ir išskirtomis problemomis. Taipogi šioje dalyje pateikiamas vertinimas dėl paveldėjimo teisės Europos Sąjungoje vienodinimo ar pasiektas norimas rezultatas bei analizuojamos galimos ateities perspektyvos šioje srityje.

Atsižvelgiant į tai, kad analizuojam tema yra gan kompleksiška ir jai tinkamai atskleisti, reikia aptarti daugybę įvairių aspektų, susijusių Europos Sąjungos teise bei Paveldė

jimo teise, ketvirtosios darbo dalies gale pateikiamas apibendrinamasis poskyris, kurio tikslas koncentruotai pateikti svarbiausią informaciją, kuri aptariama darbe.

SUMMARY

The title of this master's thesis is Harmonization of Law Applicable to Inheritance Relations in the European Union. The objective of this thesis is to answer and assess how did the Regulation affect law applicable to Inheritance relations in the European Union, in the same time it is examined whether the level of desired harmonization has been achieved and why exactly these norms have been enacted in the Regulation while trying to achieve harmonization of law applicable to inheritance relations in the European Union. In this thesis the problematic aspects of the Regulation are examined in a broad sense, while assessing them and suggesting alternatives and solutions.

The first part of thesis is dedicated to discuss the chosen way of harmonizing Private and Inheritance law in the European Union, it is analyzed what are the positive aspects of the chosen way of harmonization, possible alternatives and reasons. In other words the objective of the first part of this thesis is to analyze and provide a reasoned position in regard to the chosen way of harmonizing law applicable to Inheritance relations in the European Union.

The second part of thesis provides an analysis of isolated Regulation problematic aspects in order to reveal the Regulations problems. This analysis objective is to reveal the possible practical problems in the future, their possible consequences and to determine whether the original objectives of the Regulation can be implemented in the future without additional problems. This part also aims to provide, possible solutions to the analyzed problematic aspects by making possible hypothetical situations and presenting a reasoned position on possible solutions to such situations.

The third part deals with the problems associated with the United Kingdom, Ireland and Denmark, which have refused to join the Regulation. Analyzing why did these Member States do so and analyzing how the regulation will affect them .

In the fourth part of the work a systematic assessment of the Regulation is carried out in order to reveal how it will function with the discussed and isolated problems. Moreover in this part of the thesis an assessment whether the desired result of inheritance rights in the European Union harmonization has been achieved and an analysis is given for possible future prospects in this area.

Given the fact that the topic is quite complex and the fact that there are many different aspects of European Union law and inheritance law that are needed to be analyzed, the fourth part of the work is being ended with a subsection that concisely gives the most important information in order to receive a better understanding of the subject.

